

«Ατμόσφαιρα»...

... και Αρχιτεκτονικός Χώρος...

Σαμαρά Βασιλική - Επιβλ. Τσινίκας Νίκος

..... γαλήνια..... φαντασμαγορική..... μυσταγωγική..... οικεία.....

Πολυτεχνική Σχολή Α.Π.Θ.

Τμήμα Αρχιτεκτόνων μηχ.

«Ατμόσφαιρα»...

... και Αρχιτεκτονικός χώρος...

Σαμαρά Βασιλική - Επιβλ. Τσινίκας Νίκος

Θεσσαλονίκη

Σεπτέμβριος 2012

Θερμές ευχαριστίες.....

... Σε όσους με στήριξαν κι έκαναν υπομονή...

... τον καθηγητή μου, κ. Νίκο Τσινίκα...

... τους γονείς και τους φίλους μου.....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Ι

Εισαγωγή

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

A. Ατμόσφαιρα και Αρχιτεκτονικός Χώρος_ Ορισμοί

B. Χαρακτηριστικά που δημιουργούν «ατμόσφαιρα» σε ένα χώρο

ι. Ιστορικοκοινωνικά χαρακτηριστικά

1. Προσωπικά βιώματα- αναμνήσεις

2. Ιστορικότητα- Παλαιότητα χώρου

3. Μετακίνηση στο χωροχρόνο

4. Συγκεκριμένες χρήσεις

Κτίρια λατρείας

Κτίρια θεάματος

Μουσεία

II. Αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

1. Φωτισμός
2. Χρώμα
3. Υλικά
4. Κλίμακα
5. Διαρρύθμιση
6. Θέα
7. Πλήθος αντικειμένων
8. Ακουστική
9. Οσμή
10. Θερμοκρασία

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Αρχιτέκτονες της «ατμόσφαιρας» _ επιλεγμένα παραδείγματα

A. Peter Zumthor _ Therme Vals

B. Luis Barragan_ Gilardi House, Studio House, Galvez House, Chapel Tlalpan,
Prieto Lopez House

Γ. Tadao Ando_ Row House, Church of the light, Church on the water,
Chapel on mountain Rokko, Koshino House

Δ. Daniel Libeskind_ Jewish Museum Berlin

ΜΕΡΟΣ ΙV

Επίλογος

ΜΕΡΟΣ Ι

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή της εικόνας, με την όραση να έχει επιβληθεί στις υπόλοιπες αισθήσεις, η αρχιτεκτονική δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη. Πράγματι, η εικόνα της αρχιτεκτονικής, η «μορφή», έχει υπερτερήσει έναντι της εμπειρίας που αναπτύσσεται στο «χώρο». Αποτέλεσμα είναι η ανέγερση κτιρίων, εντυπωσιακών στην όψη, αλλά λιγότερο πλούσιων στη χωρική εμπειρία που βιώνουν οι χρήστες. Ωστόσο, η αρχιτεκτονική πρέπει να έχει επίκεντρο τον άνθρωπο και σκοπό της, τη δημιουργία χώρων που να κάνουν τη ζωή του πιο ευχάριστη. Γι' αυτό, η έννοια της «ατμόσφαιρας» του αρχιτεκτονικού χώρου, η οποία καθορίζει τον τρόπο που ο χρήστης θα βιώσει το χώρο, αποτελεί καίριο ζήτημα της αρχιτεκτονικής. Διότι, όπως είπε και ο Wallace Cunningham:

«Δεν πιστεύω ότι μόνο οι εκκλησίες θα έπρεπε να προσφέρουν μια χωρική εμπειρία που να αγγίζει την ψυχή.»

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, θα γίνει μια προσπάθεια να ψηλαφίσουμε την «ατμόσφαιρα» του αρχιτεκτονικού χώρου ως έννοια, καθώς επίσης και τους παράγοντες εκείνους που καθορίζουν την ύπαρξη και την ποιότητά της. Έπειτα, θα μελετηθούν και παραδείγματα τεσσάρων αρχιτεκτόνων, οι οποίοι μπορούν να χαρακτηριστούν ως «αρχιτέκτονες της ατμόσφαιρας», αφού η αρχιτεκτονική προσέγγισή τους οργανώνεται γύρω από την προσπάθεια για τη δημιουργία ατμόσφαιρας στον αρχιτεκτονικό χώρο και το έργο τους διακρίνεται για την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα του.

Σκοπός της μελέτης είναι ο αρχιτέκτονας να αισθανθεί τη σημασία της «ατμόσφαιρας» για τη χωρική εμπειρία των αρχιτεκτονικών έργων και να αντιμετωπίζει το ζήτημα με μεγαλύτερη ευαισθησία.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Α. Ατμόσφαιρα και Αρχιτεκτονικός Χώρος_ Ορισμοί

«Δεν προσέξατε ούτε το σχέδιο, ούτε το χρώμα, ούτε το στυλ, αλλά συγκινηθήκατε ως τα βάθη της καρδιάς σας.»

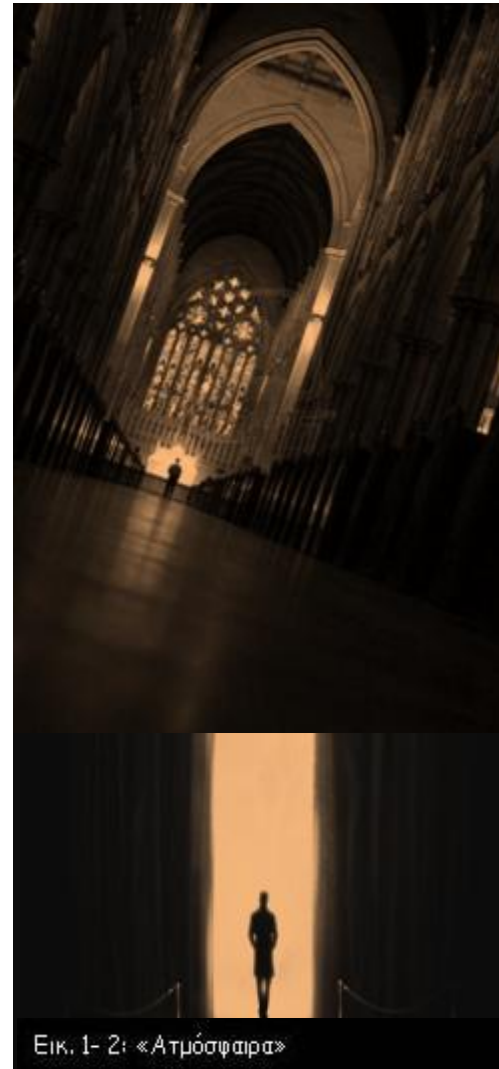
A. Rodin

Ως ατμόσφαιρα του αρχιτεκτονικού χώρου, θα μπορούσαμε να ορίσουμε το στοιχείο εκείνο, που προκαλεί την αλληλεπίδραση χρήστη-περιβάλλοντος. Κατά τον Peter Zumthor, Ελβετό αρχιτέκτονα που ασχολήθηκε κατ' εξοχήν με το ζήτημά της, η ατμόσφαιρα προκαλεί «την αλληλεπίδραση του ανθρώπινου σώματος και μυαλού με τα φυσικά στοιχεία του κτιρίου, ώστε να γεννηθεί η μεταφυσική εμπειρία στην αρχιτεκτονική»¹. Κι αυτό διότι η αρχιτεκτονική μπορεί να προσφέρει εμπειρίες που υπερβαίνουν τον αισθητό κόσμο. Μπορεί να γίνει το δοχείο που θα φέρει την ποιητικότητα της ανθρώπινης υπόστασης. Ας σημειωθεί, ότι η γέννηση της εμπειρίας οφείλεται τόσο στο ίδιο το περιβάλλον, όσο και στον χρήστη, τη διάθεσή του, τα συναισθήματά του. Ωστόσο, ο Zumthor κάνει λόγο για «τη μαγεία του πραγματικού κόσμου», ισχυριζόμενος ότι μεγαλύτερο ρόλο για την εμπειρία παίζει το περιβάλλον².

Η ατμόσφαιρα, δηλαδή, κάνει το χώρο να διεγείρει τις αισθήσεις και τα συναισθήματα του χρήστη, να τον συγκινεί, να τον «αγγίζει». Είναι το στοιχείο που υποβάλλει ψυχολογικά όποιον εισέρχεται στο χώρο, που

¹ Zumthor P, «*Atmospheres*», σελ. 9

² Όπως 1, σελ. 17

Εικ. 1- 2: «Ατμόσφαιρα»

τον κάνει να νιώθει διαφορετικά όσο βρίσκεται μέσα σ' αυτόν. Το στοιχείο που κάνει το χρήστη να «αισθανθεί» το χώρο.

Σύμφωνα πάλι με τον Zumthor, η ατμόσφαιρα αντιστοιχεί στην πρώτη εντύπωση που παίρνουμε από ένα κτίριο, στην πρώτη στιγμιαία αίσθηση που μας προκαλεί. Γίνεται αντιληπτή, μέσω της «συγκινησιακής μας ευαισθησίας», μια μορφή αντίληψης που

λειτουργεί απίστευτα γρήγορα, σχεδόν αυθόρμητα. Η αντίληψη αυτή χρειάζεται και για την επιβίωσή μας, καθώς δρα σαν μια φωνή που μιλάει μέσα μας, όταν πρόκειται να πάρουμε μια πολύ γρήγορη απόφαση³.

Η ατμόσφαιρα μπορεί να είναι άλλοτε θετική, ελαφριά, χαρούμενη, ήρεμη και άλλοτε αρνητική, βαριά, καταθλιπτική. Ανάλογα με τα συναισθήματα που θέλει ο αρχιτέκτονας να προκαλέσει στους χρήστες, επιλέγει τη δημιουργία της αντίστοιχης αύρας. Κάποιες φορές, δηλαδή, μπορεί να είναι και πρόθεση του αρχιτέκτονα η δημιουργία μιας βαριάς ατμόσφαιρας, πχ. στο Εβραϊκό μουσείο του Βερολίνου, όπου το «βαρύ κλίμα» του χώρου, θλίβει τον επισκέπτη, θυμίζοντας τις κτηνωδίες κατά των Εβραίων.

³ Zumthor P., «*Atmospheres*», σελ. 11-13

Εικ. 3-7: «Ατμόσφαιρα»

Ατμόσφαιρα θα μπορούσε να υπάρχει σε κάθε τύπο κτιρίου. Ωστόσο, στο κτισμένο περιβάλλον, κάτι τέτοιο δε συμβαίνει. Καθημερινά μπαινοβγαίνουμε σε πληθώρα κτιρίων, στην πλειοψηφία τους αδιάφορα, ενώ μόνο λίγα από αυτά μας διεγείρουν ψυχολογικά. Ο λόγος είναι ότι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που αλληλεπιδρά με το χρήστη περνάει, σχεδόν πάντα, σε δεύτερη μοίρα, μετά τα λειτουργικά, νομοθετικά και οικονομικά ζητήματα. Γενικά, πάντως, οι επιλογές του αρχιτέκτονα καθορίζουν αν θα υπάρχει ιδιαίτερη ή αδιάφορη ατμόσφαιρα.

Η έννοια της ατμόσφαιρας γίνεται ευκολότερα κατανοητή στη μουσική. Λίγα δευτερόλεπτα είναι αρκετά, ώστε μια μελωδία να μας «αγγίξει», να μας προκαλέσει ένα συναίσθημα. Για να επιτευχθεί αυτό, γίνεται συνδυασμός ενός συνόλου παραγόντων (νότες, κλίμακα, μελωδία, κλπ). Κατ' αντιστοιχία, στην αρχιτεκτονική, μια σειρά από άλλες ποιότητες (χρώμα, φωτισμός, υλικά κλπ) συνεργάζονται για τη δημιουργία ενός χώρου που ενεργοποιεί τις αισθήσεις και τα συναισθήματα. Οι ποιότητες αυτές αναλύονται εκτενώς στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Εικ. 8: «Ατμόσφαιρα»

B. Χαρακτηριστικά που δημιουργούν «ατμόσφαιρα» σε ένα χώρο

Η ατμόσφαιρα, όπως αναλύσαμε, είναι το αναγκαίο συστατικό, για την αλληλεπίδραση χώρου - χρήστη. Η σημασία της, επομένως, είναι τεράστια για την αναβάθμιση της ποιότητας της καθημερινής μας ζωής. *Πώς, όμως δημιουργείται η ατμόσφαιρα; Ποια χαρακτηριστικά καθορίζουν αν θα υπάρχει ή όχι ιδιαίτερη ατμόσφαιρα σε ένα χώρο;*

Η ατμόσφαιρα κάποιες φορές υπάρχει σε ορισμένους χώρους χωρίς την πρόθεση του αρχιτέκτονα, λόγω κάποιων ιστορικο-κοινωνικών χαρακτηριστικών του κτιρίου. Σε αυτή την περίπτωση, ο αρχιτέκτονας μπορεί να επέμβει ελάχιστα ή και καθόλου για να αλλάξει την υπάρχουσα αύρα. Γι' αυτό, παρακάτω, αναφέρονται με συντομία τέτοια ιστορικο- κοινωνικά χαρακτηριστικά. Σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις, η ατμόσφαιρα δημιουργείται από τον ίδιο τον αρχιτέκτονα. Προκειμένου να γίνει αυτό, συνδυάζονται ένα πλήθος αρχιτεκτονικών παραμέτρων. Η γνώση των παραμέτρων αυτών και του τρόπου που επιδρούν στην ατμόσφαιρα είναι και η ουσία αυτής της μελέτης.

1. Ιστορικο- κοινωνικά χαρακτηριστικά

1. Προσωπικά βιώματα- αναμνήσεις

.....το παλιό σπίτι της γιαγιάς, παραγεμισμένο με τα παλιά ξύλινα έπιπλα και τις ασπρόμαυρες φωτογραφίες σε κάθε γωνία του σαλονιού, με το ρυθμικό τικ-τακ από το ρολόι στον τοίχο και το τρίξιμο των ξύλινων σανιδιών του πατώματος, με τη μυρωδιά από τα κουλουράκια βουτύρου..... Ένα σπίτι γεμάτο με μνήμες των παιδικών μας χρόνων, γεμάτο εικόνες του παρελθόντος, γεμάτο ατμόσφαιρα μιας άλλης εποχής.....

Σε όλους μας έχει συμβεί να μπούμε σε ένα χώρο και να κατακλυστούμε ακαριαία από μια αύρα νοσταλγίας, από ένα κύμα αναμνήσεων... Οι χώροι στους οποίους έχουμε ζήσει έντονες προσωπικές στιγμές, γίνονται εκείνοι με την πιο έντονη, ίσως, ατμόσφαιρα. Κι αυτό συμβαίνει διότι η μνήμη στην αρχιτεκτονική εμπειρία κατέχει θέση μέγιστης σημασίας. Πράγματι, τα παρόντα ερεθίσματα που παρέχει ένας χώρος, στον οποίο έχουμε βιώσει παλιότερα σημαντικές στιγμές, ενεργοποιούν άμεσα την παρελθοντική μας εμπειρία, με αποτέλεσμα την ανάδυση μιας σκέψης ή ενός συναισθήματος.⁴ Έτσι, νιώθουμε αμέσως να ζωντανεύουν όλα όσα έχουμε ζήσει εκεί. Ο Zumthor, μάλιστα, αναφέρει ότι έχει προσπαθήσει να επαναφέρει συγκεκριμένες αρχιτεκτονικές συνθήκες που υπήρχαν στο παρελθόν, ώστε να αναβιώσει την ίδια ατμόσφαιρα. Επιπλέον, σχολιάζει ότι η ευχαρίστησή του ως αρχιτέκτονα αυξάνεται πολύ όταν κάποιος θυμάται το κτίριο του 25 χρόνια μετά, λόγω

⁴ Zumthor P., «Atmospheres», σελ. 63- 65

Εικ. 9- 10: «Χώροι αναμνήσεων»

κάποιου βιώματος που είχε εκεί, επειδή πχ φίλησε εκεί το κορίτσι του για πρώτη φορά⁵.

Παράλληλα, τα κτίρια, στα οποία περνάμε ως σήμερα πολλές στιγμές, κατακλύζονται από μια αύρα οικειότητας. Γενικά, αισθανόμαστε όμορφα όταν κάτι μάς είναι οικείο⁶. Έτσι, σε κτίρια στα οποία έχουμε ζήσει αρκετές εμπειρίες, πχ. στο σπίτι μας, ακόμη κι αν δεν διεγείρονται τόσο έντονα συναισθήματα όσο αυτά που περιγράψαμε παραπάνω, κυριαρχεί μια ατμόσφαιρα ηρεμίας που μας ξεκουράζει από την πρώτη στιγμή που θα εισέλθουμε στο χώρο.

⁵ Zumthor P., «*Atmospheres*», σελ. 63-65

⁶ Corrodi M., Spechtenhauser Kl., «*Illuminating*», σελ. 198- 199

2. Ιστορικότητα- Παλαιότητα χώρου

..... Στρατόπεδα συγκέντρωσης Εβραίων, τόποι μαρτυρίων Αγίων, τόποι εξορίας, χώροι βασανιστηρίων, αρχαία μαντεία και άλλοι χώροι τέλεσης μυστηρίων, οι Πυραμίδες της Αιγύπτου, ο Παρθενώνας, η Αγιά- Σοφιά, οι Θερμοπύλες ...κλπ.....

Όλοι αυτοί οι τόποι, οι φορτισμένοι ιστορικά, τόποι στους οποίους έχουν διαδραματιστεί μεγάλες στιγμές της ιστορίας, τόποι όπου βασανίστηκαν ή πέθαναν άνθρωποι, τόποι για τους οποίους έχουν γραφτεί μύθοι και θρύλοι είναι όλοι τους τόποι ιδιαίτερης ατμόσφαιρας. Άλλοτε ατμόσφαιρας λύπης, άλλοτε φρίκης, άλλοτε δέους, άλλοτε χαράς... Ρέει σ' αυτούς αυτή η περίεργη ενέργεια, λόγω του ιστορικού υπόβαθρου που τους περιβάλλει. Αν αφαιρεθεί η ιστορία τους, χάνεται και όλη τους η αύρα.

Βέβαια, ιδιαίτερη ατμόσφαιρα έχουν και κάποιοι χώροι, οι οποίοι δεν έχουν τόσο μεγάλη ιστορικότητα, αλλά είναι απλά πολύ παλιοί. Τέτοιοι χώροι στέκονται στο σήμερα νοσταλγικά, ως ξεχασμένα απομεινάρια του παρελθόντος και μεταφέρουν τον επισκέπτη σε μian άλλη εποχή. Η σκέψη ότι κάποτε έσφυζαν από ζωή και σήμερα στέκουν έρημοι και ερειπωμένοι, εγείρει μια αύρα μελαγχολίας ή νοσταλγίας. Μερικά παραδείγματα είναι παλιά κάστρα και πύργοι, παλάτια και σπιτία άλλων εποχών, εγκαταλελειμμένα εργοστάσια κλπ.

Εικ. 15- 18: «Τόποι ιστορικά φορτισμένοι»

3. Μετακίνηση στο χωροχρόνο

Με το απλό άνοιγμα της πόρτας, μπαίνουμε σε ένα ανατολίτικο καφέ... Πολύχρωμα υφάσματα στους τοίχους και την οροφή, αρώματα φρούτων από τον καπνό των ναργιλέδων, αισθησιακή οριένταλ μουσική, η μαλακή υφή από τα κόκκινα, πυκνά χαλιά κάτω από τα πόδια μας... Είσοδος σε έναν άλλο κόσμο...

Σε χώρους όπως αυτόν που περιγράφηκε παραπάνω, αναρωτιέται κανείς πού βρίσκεται, σε ποιον τόπο, σε ποιαν εποχή... Η ατμόσφαιρα ενός τέτοιου χώρου σε μετακινεί άμεσα στο χωροχρόνο, σε μεταφέρει σε κάποιον άλλο πολιτισμό, ίσως και μιας άλλης εποχής. Η μαγεία τέτοιων χώρων είναι το ταξίδι... Σημαντικά παραδείγματα είναι λχ τα Κινέζικα εστιατόρια, τα ανατολίτικα ναργιλεδάδικα, τα τούρκικα παζάρια, τα Λατινοαμερικάνικα beach-bar, τα τούρκικα χαμάμ, οι μεσαιωνικές μπυραρίες κλπ.

Εικ. 19: Τουρκικό παζάρι

Εικ. 20-22: Λατινοαμερικάνικα μπαρ

Εικ. 23- 26: Ανατολίτικα ναφμεσάδικα

Εικ. 27- 31 : Μεσαιωνικές μπυρφαρίες

4. Συγκεκριμένες χρήσεις

Κάποια κτίρια, απλά και μόνο λόγω της χρήσης τους, δημιουργούν «αυτόματα» ατμόσφαιρα.

Κτίρια λατρείας

Ένα κτίριο λατρείας, πχ. ένας ναός, ξωκλήσι, μοναστήρι, νεκροταφείο, κλπ. έχει σχεδόν πάντα *κατανυκτική ατμόσφαιρα*. Ανεξάρτητα από την αρχιτεκτονική του, η ατμόσφαιρα δημιουργείται μόνο από τη σκέψη ότι, το κτίριο αυτό, είναι η κατοικία του Θεού, είναι ο χώρος όπου ο πιστός μπορεί να επικοινωνήσει με μια υπερβατική οντότητα. Ωστόσο, σε κάποιους ναούς, η κατανυκτική αυτή ατμόσφαιρα έχει ενισχυθεί ακόμη περισσότερο, με τη συμβολή αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών. Το αποτέλεσμα είναι πραγματικά συναρπαστικό. Πχ. το παρεκκλήσι της Notre Dame du Haut στη Ronchamp, δεν αποτελεί απλά ένα χώρο λατρείας. Είναι ένας χώρος πραγματικής μυσταγωγίας, με τις πολύχρωμες ακτίδες να διαπερνούν τα ανοίγματα του νότιου τοίχου και να πλημμυρίζουν το χώρο με ένα φως πνευματικό, ουράνιο, ένα φως εξαύλωσης που εκμηδενίζει τον άνθρωπο και τον κατακλύζει με Θρησκευτικό δέος. Κατά τον Le Corbusier, στόχος ήταν: «... να προκαλέσει ερεθιστικές συναισθηματικές διεγέρσεις, που είναι αναγκαία μέσα για την ποιητική εμπειρία.»

Εικ. 32-33: Κτίρια λατρείας

Εικ. 34: Notre Dame du Haut

Εικ. 35- 37: Μουσεία

Μουσεία

Πέρα από τα κτίρια λατρείας κι άλλα κτίρια συνοδεύονται από ιδιαίτερη αύρα. Τα μουσεία λχ. ως χώροι έκθεσης, τείνουν, με την αύρα τους, να μας μεταφέρουν πάντα σε άλλους κόσμους, της τέχνης, της ιστορίας, κλπ.

Κτίρια Θεάματος

Τέλος, ξεχωριστή ατμόσφαιρα συνοδεύει, σχεδόν πάντα, τα κτίρια Θεάματος. Αυτά έχουν *φαντασμαγορική ατμόσφαιρα*, απλά και μόνο λόγω του θεάματος που προσφέρουν. Θέατρα, όπερες, τσίρκο είναι μερικά μόνο παραδείγματα τέτοιων κτιρίων.

Εικ. 38- 41: Κτίρια Θεάματος

II. Αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

1. Φωτισμός

*«Γεννηθήκαμε από το φως... Νιώθουμε τις εποχές μέσα από το φως...
Ο μοναδικός κόσμος που γνωρίζουμε είναι αυτός που βγήκε από το
φως...»*
Luis Kahn

Με αυτή τη φράση του μεγάλου δασκάλου της αρχιτεκτονικής, Luis Kahn, φαίνεται η σημασία του φωτός στη διαμόρφωση της εμπειρίας. Το φως είναι το αναγκαίο συστατικό για να μπορούμε να αντιληφθούμε οτιδήποτε μας περιβάλλει⁷. Οι όγκοι, τα σχήματα, οι υφές των επιφανειών, τα χρώματα γίνονται ορατά χάρη στο φως και το παιχνίδι του με τη σκιά. Μάλιστα, οι διαρκείς μεταβολές του φυσικού φωτός, μεταβάλλουν τα παραπάνω συνεχώς οπτικά. Πέρα από το ότι μας επιτρέπει να βλέπουμε, το φως έχει τη δυνατότητα να αλλάζει φαινομενικά τις διαστάσεις ενός δωματίου, να συνδέει ή να διαχωρίζει χώρους, να αλλάζει τη διάθεση τους, με λίγα λόγια να καθορίζει την ατμόσφαιρά τους. Μπορεί να δημιουργεί ψευδαισθήσεις, μυστήριο, έκπληξη. Μπορεί να δημιουργεί «μαγεία»... Ο ίδιος χώρος μπορεί με διαφορετικό φωτισμό να φαίνεται «ζεστός» ή «κρύος», μεγάλος ή μικρός, ευχάριστος ή καταθλιπτικός...

⁷ Major M, Speirs J, Tischhauser A, *«Made of light»*, σελ. 80

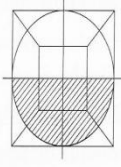
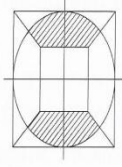
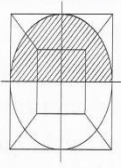
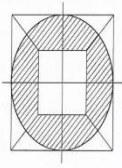
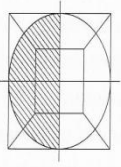
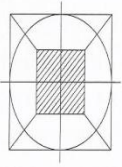

Εικ. 42- 45: Μεταβολές φωτός- μορφής

Θέση φωτισμού

Η θέση του φωτισμού σε ένα δωμάτιο επηρεάζει σημαντικά τη διάθεση του. Στην παρακάτω εικόνα φαίνονται οι διαφοροποιήσεις στην ατμόσφαιρα του χώρου ανάλογα με τη θέση του φωτισμού⁸. Πχ. ένα δωμάτιο μπορεί να σημάνει αναστάτωση και κίνδυνο, όταν αφηθεί σκοτεινή η περιοχή κάτω από την οροφή και φωτιστεί έντονα η περιοχή πάνω από το δάπεδο. Κατά κάποιον τρόπο παραπέμπει στον συννεφιασμένο, σκούρο ουρανό πριν από το ξέσπασμα μιας καταιγίδας. Ή το πώς μια φωτισμένη επιφάνεια στο βάθος του χώρου μπορεί να δημιουργήσει δυναμισμό

στο χώρο, αφού το φως έλκει μετακινήσεις (πχ φως στην άκρη ενός τούνελ).

	Κλασικό		Προστασία
	Κίνδυνος		Δυναμισμός
	Εμπόδιο		Ηρεμία

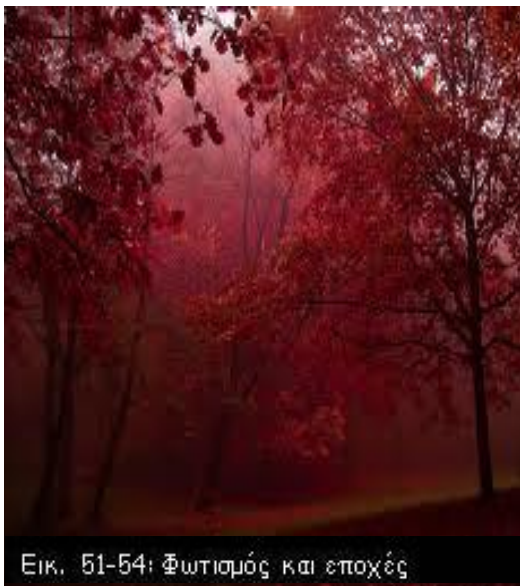
Εικ. 46: Συσχετισμός θέσης φωτισμού- ατμόσφαιρας

Η ατμόσφαιρα στον αρχιτεκτονικό χώρο διαμορφώνεται τόσο από το φυσικό φωτισμό, όσο και από τον τεχνητό.

⁸ Corrodi M., Spechtenhauser Kl, «*Illuminating*», σελ. 200-201

α. Φυσικός φωτισμός

Ήλιος..... Εξαιτίας της κίνησης του, δημιουργεί εντελώς διαφορετική ένταση και χρωματισμό του φωτισμού στο πέρασμα της ώρας, των μηνών, των εποχών... Δημιουργεί τελείως διαφορετική «ατμόσφαιρα»... Ο χώρος φαντάζει αλλιώςτικός υπό το μεσημεριανό ψυχρό, λευκό φως, που με τη μεγάλη του ένταση μπορεί να γίνει εκτυφλωτικό κι αλλιώςτικός υπό το θερμό, πορτοκαλοκόκκινο φως του ηλιοβασιλέματος, που εισέρχεται απαλά το σούρουπο. Παράλληλα, με την εναλλαγή των εποχών, αλλάζει σημαντικά το τοπίο και η βλάστηση, επηρεάζοντας, συνακόλουθα και το φωτισμό σε ένα χώρο. Το φως είναι πολύ ψυχρότερο πχ. το χειμώνα, όταν ανακλάται πάνω στο χιόνι και πολύ θερμότερο την άνοιξη, όταν φιλτράρεται από τα ανθισμένα κλαδιά μιας αμυγδαλιάς.

Εικ. 51-54: Φωτισμός και εποχές

Εικ. 47-50: Φωτισμός και ώρα

Βέβαια, ακόμη και την ίδια ώρα και εποχή, τα διάφορα δωμάτια ενός κτιρίου δέχονται διαφορετικό φως, ανάλογα με τον προσανατολισμό τους⁹. Ο βόρειος προσανατολισμός παρέχει σταθερό, ψυχρό φως με σχετικά απαλές σκιές, σε αντίθεση με το νότιο, ο οποίος φέρνει στο χώρο θερμό, δυναμικό φως που δημιουργεί έντονες, συνεχώς μεταβαλλόμενες σκιές. Το ανατολικό φως, πάλι, είναι έντονο πορτοκαλί κατά την ανατολή του ήλιου και πιο γήινο και ουδέτερο κατά το μεσημέρι, ενώ το δυτικό φως είναι πολύ θερμό, ιδίως κατά το ηλιοβασίλεμα. Έτσι, με την κίνησή του σε ένα κτίριο, κάποιος μπορεί να βιώσει τελείως διαφορετική ατμόσφαιρα.

Επιπλέον, η θέση κάθε περιοχής επηρεάζει σημαντικά τις συνθήκες φωτισμού και επομένως τη διάθεση των χώρων¹⁰. Πόσο πιο θερμό είναι το φως σε μια έρημο, λόγω της πρόσπτωσής του στη χρυσίζουσα άμμο και πόσο ψυχρότερο σε μια παραθαλάσσια περιοχή που ανακλάται από το νερό;

⁹ Miller M. C., «*Color for interior architecture*», σελ. 123- 124

¹⁰ Όπως 9, σελ. 125

Άμεσος φωτισμός

Κατά τη διάρκεια της μέρας, το φως εισέρχεται στο χώρο ως άμεσος φωτισμός και ως διάχυτος φωτισμός¹¹. Στην περίπτωση του άμεσου φωτισμού, οι ακτίδες του ήλιου πέφτουν κατευθείαν μέσα στο χώρο, με συγκεκριμένη διεύθυνση, δημιουργώντας κηλίδες φωτός, σημεία δηλαδή λουσμένα στο φως, αλλά και σκούρες σκιές. Μερικές φορές μάλιστα, όταν στα ανοίγματα υπάρχουν περσίδες και φυτά, οι κηλίδες φωτός και οι σκιές, μπορούν να πάρουν πολύπλοκα σχήματα. Παράλληλα και η σκουρότητα των σκιών του χώρου, αυξάνεται ή να ελαττώνεται, όσο η ποσότητα του φωτός μεγαλώνει ή μικραίνει, αντίστοιχα. Έτσι, ο χώρος αποκτά εξαιρετικό ενδιαφέρον και οπτική ποικιλία. Με την κίνηση του ήλιου, τα δυο αυτά στοιχεία μετακινούνται πάνω στο πάτωμα και τους τοίχους, μεταβάλλοντας διαρκώς την ατμόσφαιρα του χώρου.

Επομένως, σε έναν χώρο με άμεσο φωτισμό, μπορεί κανείς να βρει περιοχές με τελείως διαφορετικές ποιότητες, κάποιες πλημμυρισμένες από φως, κάποιες με απαλό διάχυτο φως, αλλά και περιοχές πιο προστατευμένες και σκιερές, έως και βυθισμένες σε σκοτάδι. Πολυάριθμες αύρες, δηλαδή, να συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο. Συνήθως, οι φωτεινές περιοχές είναι ζώνες δραστηριοτήτων και οι σκιερές, ζώνες ηρεμίας.

¹¹ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 120

Εικ. 59-60: «Κηλίδες φωτός»

Εικ. 61: Σκιές

Οι περιοχές που λούζονται σε άπλετο φως, οι «νησίδες φωτός», αποτελούν χώρους με πολύ ενδιαφέρουσα ατμόσφαιρα¹². Το φως γενικά, ορίζει το δικό του χώρο, γι' αυτό και τέτοια σημεία, διαφοροποιούνται με σαφή τρόπο από τον υπόλοιπο, πιο σκοτεινό χώρο, τραβώντας το βλέμμα. Έτσι, μαγνητίζουν τον χρήστη, οδηγώντας τον εκεί, λειτουργώντας ως οάσεις, όπου ο καθένας θέλει να πάει. Τέτοιες φωτεινές νησίδες, όπως θα δούμε αργότερα, μπορούν να δημιουργηθούν και με χρήση τεχνητού φωτισμού.

Αντιδιαμετρικά με τις νησίδες φωτός, βρίσκονται οι χώροι με πυκνή σκιά, οι χώροι που λειτουργούν ως «σκιερά καταφύγια», ως «κρυψώνες»¹³. Περιοχές αξιόλογης ατμόσφαιρας κι εκείνες, συνήθως χωροθετούνται σε γωνίες ή κόγχες, ή γενικά σε σημεία που περιβάλλονται από κάποιο στοιχείο και ποτέ στη μέση του δωματίου. Διότι, όπως είχε πει και ο Barragan: «... οι χώροι που σε εσωκλείουν, σου δίνουν ένα αίσθημα ηρεμίας¹⁴» γι' αυτό άλλωστε «... ήταν λάθος να αντικαταστήσουμε το καταφύγιο των τοίχων με την έκθεση [που προκαλούν] τα παράθυρα¹⁵». Οι χώροι αυτοί λοιπόν, παρέχουν προστασία και ιδιωτικότητα, λειτουργώντας, έτσι, ως τόποι απομόνωσης και περισυλλογής. Είναι τόποι σκιερόι, όπου κάποιος

Εικ. 62- 63: «Νησίδες φωτός»

¹² Corrodi M, Spechtenhauser KI, «*Illuminating*», σελ. 196

¹³ Όπως 12, σελ. 195

¹⁴ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «*Barragan*», σελ. 174

¹⁵ Buendbia J, Josbe M, Pallomar J, Eguiarte G, «*The life and work of Luis Barragan*», σελ. 136

Εικ. 64: «Σκιερά καταφύγια»

Θέλει να αποτραβηχτεί για να χαλαρώσει, να στοχαστεί, να ονειρευτεί. Όπως, εύστοχα έχει πει ο L. Barragan:

«Ακόμη και σε κτίρια, στα οποία, δίπλα, δεν υπάρχει τίποτα, μόνο το τοπίο, επίσης χρειάζεται να έχεις μερικούς τοίχους, για να δημιουργείς γωνίες με οικεία ατμόσφαιρα. Και πιθανόν, όλο αυτό

ξεκινά από την ανάγκη που έχουμε, ως θηλαστικά, για χώρους με σκιά... [Αυτή η ανάγκη]... εμφανίζεται από την ιδέα του στοχασμού... [ο οποίος αναφέρεται]... στη δυνατότητα ενός ανθρώπου, κάποιες φορές, να μένει μόνος με τον εαυτό του, τα προβλήματα και τα όνειρά του.»¹⁶

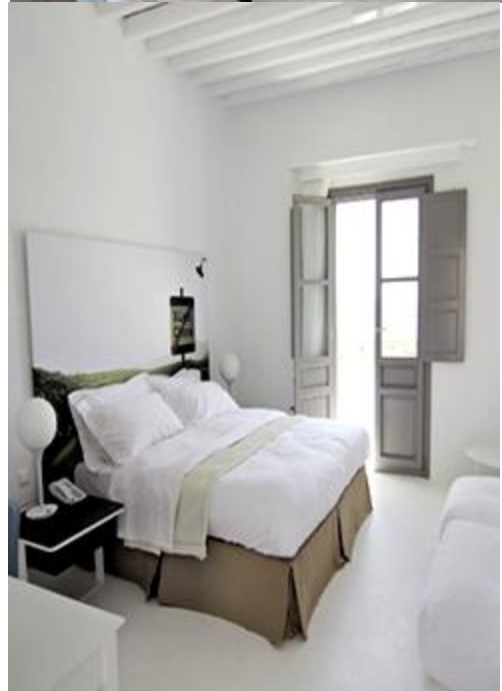
Το Μοντέρνο κίνημα, με τους ροϊκούς χώρους και τον ενιαίο, άγριο φωτισμό, σχεδόν εξαφάνισε τους χώρους «καταφύγια», βλάπτοντας σημαντικά την ποιότητα της χωρικής εμπειρίας.

Διάχυτος φωτισμός

Επανρχόμενοι στα είδη του φυσικού φωτισμού, πέρα από τον άμεσο φωτισμό, που αναλύθηκε, σε κάθε χώρο υπάρχει και ο διάχυτος φωτισμός¹⁷. Πρόκειται για το φωτισμό, από τις ανακλάσεις του φωτός του ήλιου στις διάφορες επιφάνειες. Είναι απαλός, φωτίζει σχεδόν ομοιόμορφα το σύνολο του χώρου, χωρίς συγκεκριμένη διεύθυνση και χωρίς να σχηματίζει ιδιαίτερες σκιές. Σε γενικές γραμμές, δε δημιουργεί ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, όπως ο άμεσος φωτισμός.

¹⁶ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 174

¹⁷ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 130

Εικ. 65- 67: Διάχυτος φωτισμός

Τύπος ανοιγμάτων

Ο τύπος των ανοιγμάτων έχει μεγάλη σημασία, όχι μόνο στην ποσότητα του φωτός που εισέρχεται, αλλά και στη γενικότερη αίσθηση που προκαλεί ο χώρος¹⁸. Τα συνήθη ανοίγματα, όταν βρίσκονται στο κέντρο του, απέναντι από τον παρατηρητή, τοίχου, δημιουργούν την εντύπωση ότι ο χώρος επιμηκύνεται και παράλληλα προκαλούν ηρεμία. Όσο το άνοιγμα απομακρύνεται από το κέντρο και δημιουργείται ασυμμετρία, τόσο μεγαλώνει η ένταση στο χώρο. Τα ανοίγματα στους πλαϊνούς τοίχους, φαρδαίνουν το χώρο.

Τα πολύ μακρόστενα ανοίγματα, οι σχισμές, δημιουργούν άλλες συνθήκες φωτισμού. Αν είναι οριζόντιες, φέρνουν ομοιόμορφο φωτισμό, ιδίως αν είναι ψηλά. Όταν είναι κατακόρυφες, δημιουργούν φωτεινές ζώνες στο χώρο. Όσο πλησιάζουν στην άκρη του τοίχου, ο χώρος αποκτά δυναμισμό, αφού οι σκοτεινές γωνίες φωτίζονται, τα όρια χάνονται και ο κάθετος τοίχος γεμίζει φως.

Ένα παράθυρο χαμηλά στο δάπεδο, φέρνει φως στο δωμάτιο, αλλά δημιουργεί εσωστρέφεια και συγκέντρωση στο εσωτερικό, μιας και δεν επιτρέπει τη θέαση του εξωτερικού περιβάλλοντος. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τα ανοίγματα οροφής.

Τα ανοίγματα που καταλαμβάνουν ολόκληρη τη γωνία ενός δωματίου, προκαλούν αίσθηση εξαΰλωσης, αφού το γυαλί αντικαθιστά την άλλοτε στιβαρή κατασκευή της γωνίας. Τα παράθυρα, πάλι, που καταλαμβάνουν ολόκληρο τοίχο δίνουν ένα αίσθημα ελευθερίας και επέκτασης του εσωτερικού προς τα έξω, αφού αντικαθιστούν το κάθετο όριο του τοίχου.

Οι σειρές των ανοιγμάτων, τέλος, δίνουν ρυθμό και οπτική κίνηση σε ένα δωμάτιο.

¹⁸ Corrodi M, Spechtenhauser Kl, «*Illuminating*», σελ. 202- 206

Εικ. 68- 69: Ανοίγματα σε γωνία

Εικ. 73: Ανοίγματα οροφής

Εικ. 70-72: Ανοίγματα- τοίχοι

Εικ. 74-76: Ανοίγματα- σχισμές

Εικ. 77: Συνήθη ανοίγματα

Εικ. 78: Ομοιόμορφος φωτισμός

Εικ. 79-81: Κατευθυνόμενος φωτισμός

β. Τεχνητός φωτισμός

Πέρα από το φυσικό φως, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της νύχτας, καθοριστική για την ατμόσφαιρα του χώρου είναι η επιλογή του τεχνητού φωτισμού. Ο φωτισμός αυτός μπορεί να είναι ενιαίος και σχετικά ομοιόμορφος σε ένα δωμάτιο, χρησιμοποιώντας μια πηγή με μη κατευθυνόμενο φωτισμό. Άλλοτε πάλι, μπορούν να τοποθετηθούν λαμπτήρες με κατευθυνόμενο φωτισμό, οι οποίοι φωτίζουν εστιασμένα σε συγκεκριμένο σημείο. Έτσι, δημιουργούνται «νησίδες φωτός», οι οποίες τείνουν να τραβούν την προσοχή, αλλά και να ενισχύουν την επικοινωνία¹⁹. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, είναι η χρήση κατευθυνόμενου φωτός ακριβώς πάνω από το γραφείο, για την εστίαση της προσοχής στη δουλειά ή το διάβασμα, ή πάνω από την τραπεζαρία για την ενίσχυση της συζήτησης μεταξύ όσων κάθονται. Η χρήση κατευθυνόμενου φωτισμού, τοπικά, σε διάφορα

σημεία του χώρου, μπορεί να δώσει ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον αποτέλεσμα, αφού ορίζει «γωνίες» με διαφορετικά χαρακτηριστικά, παρέχοντας ποικιλία και επιτρέποντας στο χρήστη να επιλέγει την ατμόσφαιρα που ταιριάζει, κάθε φορά, στη διάθεσή του.

¹⁹ Corrodi M, Spechtenhauser Kl, «*Illuminating*», σελ. 196

Τύπος Λαμπτήρα

Ο τύπος του λαμπτήρα που θα επιλεγεί σε ένα χώρο μπορεί να αλλάξει εντελώς την ατμόσφαιρα του²⁰. Ο λόγος είναι ότι κάθε τύπος αποδίδει μόνο ορισμένα χρώματα του φάσματος, κάνοντας τα χρώματα του περιβάλλοντος να φαίνονται αλλαγμένα.

Οι λαμπτήρες βολφραμίου (πυρακτώσεως), είναι ευρέως διαδεδομένοι στη χρήση σε σπίτια, εστιατόρια, μπαρ και γενικά χώρους συγκέντρωσης. Ο λόγος είναι ότι το φως τους, δίνει έμφαση σε θερμά χρώματα και περιορίζει τα ψυχρά. Έτσι, δημιουργεί αίσθημα οικειότητας και προσομοιάζει το φως κεριού, κάνοντας το κατάλληλο για οποιοδήποτε χώρο απαιτεί χαμηλό φωτισμό.

Οι λαμπτήρες αλογόνου από την άλλη, παρέχουν φως που μοιάζει με το φυσικό, κάνοντας τα χρώματα να φαίνονται «σκληρά».

Οι λαμπτήρες φθορίου, τέλος, παρέχουν φως που, αφενός δε μοιάζει με το φυσικό, αφετέρου μπορεί να κάνει το περιβάλλον να φαίνεται ψυχρό και μη φιλικό. Στην παρακάτω εικόνα φαίνεται ο τρόπος, με τον οποίο, κάθε τύπος λαμπτήρα αποδίδει τα χρώματα.

Φυσικό φως

Λάμπες Αλογόνου

Λάμπες Πυρακτώσεως

Λάμπες Φθορίου

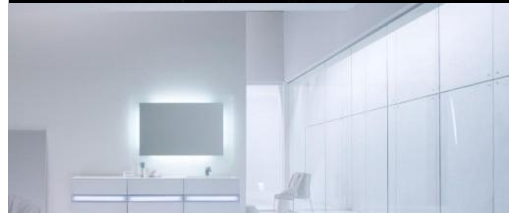
²⁰ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 125- 126

Εικ. 82-83: Λάμπες πυρακτώσεως

Εικ. 84-85: Λάμπες αλογόνου

Εικ. 86-87: Λάμπες φθορίου

Πέρα από τους κοινούς λαμπτήρες, υπάρχουν και οι λάμπες που παρέχουν χρωματισμένο φως²¹. Το έγχρωμο φως, όμως, διαφέρει δραστικά από το φυσικό φως και αλλοιώνει τα χρώματα του περιβάλλοντος, γι' αυτό δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως γενικός φωτισμός. Το χρώμα του φωτός μπορεί να φορτιστεί με συμβολικά νοήματα, όχι πάντα ευχάριστα. Πχ. ένα μπλε φως που φωτίζει σε ολόκληρο δωμάτιο κάνει τους ανθρώπους να φαίνονται σαν άρρωστοι, ή ένα κόκκινο φως κάνει τα φυτά να φαίνονται μαύρα κλπ. Διότι, κατά τον Birren: «Ένα μπαρ για κοκτέιλ θα δημιουργούσε [...] νεκρά φαντάσματα αν φωτιζόταν με φως σκοτεινό μπλε ή βιολετί, ενώ μια αίθουσα σχολείου ή γραφείου κάτω από φωτεινό κόκκινο ή ροζ φως θα ήταν οπτικά και ψυχολογικά αλλόκοτη...» Γενικά, η χρήση έγχρωμου φωτός είναι θεμιτή σε μικρές πηγές που φωτίζουν προς συγκεκριμένη κατεύθυνση, καθώς επίσης και για ειδικά εφέ, όχι όμως ως γενικός φωτισμός. Διότι, οι άνθρωποι δεν είναι εκθέματα.

²¹ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 126

Φωτιά- Κεριά

«Ευτυχώς οι άνθρωποι έχουν ακόμα αρκετά ρομαντικά αισθήματα ώστε να μη θέλουν να καταργήσουν κάθε φωτεινή πηγή που δε μοιάζει με το φυσικό φως. Ακόμη μας αρέσει να καθόμαστε δίπλα στη φωτιά του τζακιού... [...] Το φως των κεριών κάνει το δείπνο μας πιο οικείο και γεμάτο ατμόσφαιρα... »

Gerritsen

Η φωτιά και τα κεριά, συνειρμικά, μας έρχονται πάντα στο μυαλό, όταν μιλάμε για ατμόσφαιρα... Αποτελούν κι εκείνα τεχνητές πηγές φωτισμού και το φως τους, θερμό, απαλό και τρεμάμενο όπως είναι, δημιουργεί πολύ ιδιαίτερη ατμόσφαιρα. Η χρήση της φωτιάς και των κεριών, ανακαλεί μια παλιά μνήμη, μια μνήμη από την εποχή πριν τον ηλεκτρισμό, που βρίσκεται βαθιά ριζωμένη στην ψυχή του ανθρώπου και τον συνδέει με το παρελθόν του²². Γι' αυτό το φως αυτών των πηγών δημιουργεί μια ατμόσφαιρα οικειότητας και άνεσης, θαλπωρής και ρομαντισμού...

Εικ. 93- 95: Υπό το φως των κεριών...

²² Major M, Speirs J, Tischhauser An, «*Made of light*», σελ. 11- 12

Εικ. 96-97: Η φωτιά..

Φυσιολογικός φωτισμός

Για να έχουμε φυσιολογικό φωτισμό ενός χώρου, θα πρέπει να υπάρχουν είτε υψηλά επίπεδα ψυχρού φωτισμού, από λάμπες φθορίου

ή αλογόνου, είτε χαμηλά επίπεδα θερμού φωτισμού, από λάμπες βολφραμίου, κεριά ή φωτιά²³. Κι αυτό διότι έχουμε συνηθίσει σε τέτοιες συνθήκες φωτισμού από την ίδια τη φύση. Πράγματι, η πρώτη περίπτωση προσομοιάζει το έντονο, ψυχρό φως του μεσημεριού, ενώ η δεύτερη το απαλό, θερμό φως του ηλιοβασιλέματος. Αντιστροφή των συνθηκών αυτών, δημιουργεί παράξενη ατμόσφαιρα...

Εικ. 98-100: Ψυχρό φως

²³ Miller M. C., «Color for interior architecture», σελ. 127- 129

Εικ. 101-103: Θερμό φως

γ. Σκιά- Σκοτάδι

«Βρίσκουμε την ομορφιά όχι στα ίδια τα αντικείμενα, αλλά στα σχήματα των σκιών, στο φως και το σκοτάδι που δημιουργεί το ένα αντικείμενο στο άλλο».
J. Tanizaki

Εδώ και πολλές δεκαετίες έχει γίνει κατανοητή η σημασία και η αξία του φωτός. Από το μοντέρνο κίνημα και μετά, δημιουργήθηκε η τάση να προσπαθούμε να φέρουμε στο εσωτερικό των κτιρίων, όσο δυνατόν περισσότερο φως²⁴. Έτσι, το γυαλί άρχισε να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο στις όψεις, φτάνοντας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην ξεχωρίζει το εσωτερικό με το εξωτερικό. Άγριος φωτισμός πλημμύριζε ομοιόμορφα κάθε χώρο, το σκοτάδι και το ημίφως εξαφανίστηκαν, το αίσθημα ότι βρίσκεσαι στο εσωτερικό άρχισε να χάνεται και ψυχρότητα κυριάρχησε στο χώρο²⁵. Όπως πολύ εύστοχα έχει σχολιάσει ο Tadao Ando: *«Η μεγαλοπρέπεια και η ένταση του σκότους απουσιάζει πια πλήρως από τη συνείδησή μας. Και η λεπτότητα που αποπνέει τόσο το φως, όσο και η απουσία του, η χωρική αντίληψή τους, έχουν πια λησμονηθεί. [...] Τα πάντα υπόκεινται σε μια ομογενοποιημένη φωτεινότητα.»*

Όμως, το φως αναδεικνύεται, μόνο σε συνδυασμό με το αντίθετό του, το σκοτάδι. Κατά τον Tadao Ando *«Το φως από μόνο του δεν*

²⁴ Corrodi M, Spechtenhauser Kl, *«Illuminating»*, σελ. 53- 56

²⁵ Όπως 24, σελ. 181- 184

Εικ. 104- 107: Σκοτάδι και δραματικότητα

αναδεικνύει το φως. Η παρουσία σκοτεινότητας είναι απαραίτητη, ώστε να αναγνωστεί με επιβλητικότητα και δυναμισμό. Το σκοτάδι είναι αναπόσπαστο κομμάτι του. » Η αντίθεσή τους δημιουργεί βέβαια, δυσκολία στην όραση, αλλά παράλληλα ατμόσφαιρα δραματικότητας²⁶, που συχνά είναι επιθυμητή. Σε μια εκκλησία πχ. η μετάβαση από το εκτυφλωτικό φως του ήλιου και το θόρυβο, στον σκοτεινό, ήσυχο χώρο λατρείας γίνεται απευθείας, τόσο απότομα που δίνει την εντύπωση του Θείου, του υπερφυσικού.

Φυσικά, το σκοτάδι είναι αναγκαίο όχι μόνο για την ανάδειξη του φωτός αλλά και γιατί το ίδιο παρέχει άνεση. Κι αυτό αφού, εξασφαλίζει την αναγκαία ιδιωτικότητα και ανωνυμία που απαιτούν κάποιες δραστηριότητες, όπως πχ. μια σιωπηλή προσευχή ή η σεξουαλική πράξη²⁷.

Η σκιά, από την άλλη, δημιουργούν ενδιαφέρον στο χώρο. Χωρίς σκιά, προκαλείται μονοτονία²⁸. Για να καταλάβουμε την αξία της σκιάς, μπορούμε να σκεφτούμε, πόσο αδιάφορη μπορεί να είναι μια μέρα με συννεφιά, που καμιά σκιά δε σχηματίζεται, ενώ πόσο ενδιαφέρουσα είναι μια ηλιόλουστη μέρα, με έντονο φως και σκούρες σκιάς. Το ενδιαφέρον που δημιουργούν στο χώρο οι σκιάς οφείλεται στη διαφορετική σκουρότητά τους, ανάλογα με το φως που δέχονται, στην κλίμακά τους, η οποία αν είναι μεγάλη, μπορεί να δημιουργήσει και μεγάλη δραματικότητα, στην κίνησή τους, με την κίνηση του ήλιου ή με το τρεμόπαιγμα της φλόγας ενός κεριού.

²⁶ Major M, Speirs J, Tischhauser An, «Made of light», σελ. 58

²⁷ Όπως 26, σελ. 60- 65

²⁸ Όπως 26, σελ. 60- 65

Συμπερασματικά, το φως ορίζει το χώρο, τη διάθεση, την ατμόσφαιρα... Άπειρες δυνατότητες φωτισμού, άπειρες χωρικές καταστάσεις... ένα ευρύ φάσμα, από το πνευματικό φως των ναών, στα κίτς φώτα του Λας Βέγκας...

Εικ. 111: Φωτισμός και μαγεία...

2. Χρώμα

Το χρώμα στη φύση είναι ένδειξη ζωής²⁹. Τα άνθη και οι καρποί χάνουν το χρώμα τους όταν ξεραίνονται. Ο άνθρωπος, επίσης, χάνει το χρώμα του όταν παθαίνει. Παράλληλα συμβάλλει σημαντικά και στη σεξουαλικότητα και την αναπαραγωγή. Τα ζωηρόχρωμα άνθη προσελκύουν τα έντομα για γονιμοποίηση. Επομένως, στη συνείδηση μας το χρώμα έχει ταυτιστεί με τη ζωή, τη ζωντάνια, την ενεργητικότητα. Γι' αυτό το χρώμα στους χώρους διαβίωσης μας έχει μέγιστη σημασία. Τους δίνει εντελώς διαφορετική αίσθηση. Μπορεί να κάνει το χώρο να φαίνεται μεγαλύτερος, φωτεινότερος κλπ. *Το χρώμα είναι η μουσική των ματιών*³⁰... Μπορεί να προκαλέσει συγκεκριμένες σωματικές αντιδράσεις (αύξηση κτύπων καρδιάς κλπ), να μας δημιουργήσει έντονα συναισθήματα, να μας τέρψει, να μας συγκινήσει, να μας «αγγίξει»... Μπορεί να μετατρέψει το καθημερινό σε μαγικό... Μπορεί να δημιουργήσει ατμόσφαιρα...

Ο τρόπος, με τον οποίο, το χρώμα θα επιδράσει στην ατμόσφαιρα ενός χώρου εξαρτάται από αρκετές επιλογές, πχ. τι χρώματα θα χρησιμοποιηθούν, σε ποιες επιφάνειες θα τοποθετηθούν κλπ. Παρακάτω εξηγούνται αναλυτικά αυτές οι επιλογές.

²⁹ Τόσκα Θ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα*», σελ. 107- 109

³⁰ Miller M C., «*Color for interior architecture*», σελ. 9- 10

Εικ. 112- 114: Το χρώμα στη φύση

Εικ. 115-116: Το χρώμα στο χώρο

Επιλογή του χρώματος

Καταρχάς, ποιο χρώμα θα χρησιμοποιηθεί σε ένα χώρο, είναι μια απόφαση καθοριστική για την ατμόσφαιρα. Κι αυτό διότι κάθε χρώμα έχει συγκεκριμένες ιδιότητες, επιδρώντας έτσι αλλιώς στην ανθρώπινη ψυχολογία και δίνοντας διαφορετική αίσθηση στο χώρο³¹. Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας που δείχνει τις ιδιότητες που αποδίδονται σε κάθε χροιά. Για παράδειγμα, το κόκκινο, ως χρώμα του πάθους, είναι συναρπαστικό και διεγερτικό, ενώ το μπλε, το χρώμα του νερού, χαλαρωτικό και γαλήνιο. Γενικά, παρατηρείται βαθμιαία αύξηση του δυναμισμού των χρωμάτων, καθώς κινούμαστε από το ιώδες (ηρεμία) στο κόκκινο (διέγερση). Το πράσινο, που βρίσκεται στη μέση είναι το χρώμα της φυσικής ισορροπίας³².

ΧΡΟΙΑ	Θετικά χαρακτηριστικά	Αρνητικά χαρακτηριστικά	ΧΡΟΙΑ	Θετικά χαρακτηριστικά	Αρνητικά χαρακτηριστικά
Κίτρινο	Χρώμα του ήλιου & του φωτός Χαρούμενο, αισιόδοξο, φωτεινό, διεγερτικό, δραστηριοποιό, πνευματικό	Επιθετικό (καθαρό)	Μπλε	Χρώμα του αέρα & του νερού Ήρεμο, γαλήνιο, χαλαρωτικό, σφοδρό, στοχαστικό, αισιόδοξο, θεραπευτικό, αγχολυτικό, επιβραδύνει τους κτύπους της καρδιάς & την αναπνοή, μειώνει την πίεση του αίματος	Καταθλιπτικό, τρομακτικό (καθαρό)
Πορτοκαλί	Χαρούμενο, φωτεινό, διεγερτικό, ζωντανό, κοινωνικό		Πράσινο	Χρώμα της φύσης & των φυτών Συμβολίζει ελπίδα, αρμονία Φυσικό, ήρεμο, γαλήνιο, φρέσκο, χαλαρωτικό, ανανεωτικό, θεραπευτικό, καταπραυντικό	Χρώμα της ενοχής & της σήψης
Κόκκινο	Χρώμα της φωτιάς & του αίματος Συμβολίζει αγάπη, πάθος, ενθουσιασμό, δύναμη Συναρπαστικό, διεγερτικό, επιταχύνει τους κτύπους της καρδιάς & την αναπνοή, ανεβάζει την πίεση του αίματος	Ενοχλητικό, προκαλεί στρες (υπερβολικές δόσεις) Συμβολίζει κίνδυνο Καταθλιπτικό (γκριζαρισμένο)	Καιφέ	Χρώμα της γης Σταθερό, ασφαλές, άνετο	
Ροζ	Χρώμα της θηλυκότητας & του ρομαντισμού Συμβολίζει αγάπη, αγκαλιά Ήρεμο, καταπραυντικό, καθησυχαστικό		Λευκό	Ελαφρύ, φωτεινό, τολμηρό, κατηγορηματικό, έντονη παρουσία	Κρύο, άκαμπτο, στείρο, στατικό, βαρετό («νεκρό λευκό»)
Μωβ - Βιολετί	Μυστικιστικό, πνευματικό, αγνό, θείο, πλούσιο, κομψό, βαθύ, μεγαλειώδες (καθαρό), εφήμερο, μη σπτό (γκριζαρισμένο & ανοιχτό)	Παρακμάζον, θλιβερό, πένθιμο, μοναχικό, εκφυλισμένο	Γκρι	Συντηρητικό, χαλαρωτικό, σοφιστική, διακριτικό	Μουτό, βαρετό, καταθλιπτικό (υπερβολικές δόσεις)
			Μαύρο	Χρώμα της νύχτας & του σκότους Μυστηριώδες, αποπλανητικό	Απειλητικό, καταθλιπτικό

Εικ. 117: Ιδιότητες των χροιών

³¹ Hanan Ali, «Color match for home interiors»

³² Τόσκα Θ, «Αρχιτεκτονικό χρώμα», σελ. 98

Εικ. 118- 126: Χρώμα και στρόφιρα

Ωστόσο, πιο καθοριστική από τη χροιά, είναι η φωτεινότητα για τα χαρακτηριστικά των χρωμάτων. Τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στην κάθε χροιά (παραπάνω πίνακας), αφορούν τη συγκεκριμένη φωτεινότητα, με την οποία απαντώνται στη φύση. Αν όμως, αλλάξουμε εντελώς τις φωτεινότητες, τότε τα χαρακτηριστικά των χροιών αλλάζουν ριζικά. Έτσι, πχ. ένα σκούρο, κορεσμένο μπλε μπορεί να γίνει πιο διεγερτικό από ένα ανοιχτό, γκριζαρισμένο κόκκινο.

ΦΩΤΕΙΝΟΤΗΤΑ	Θετικά χαρακτηριστικά	Αρνητικά χαρακτηριστικά
Ανοιχτό	Απαλό, φρέσκο,	Μονότονο, βαρετό, μουντό,
Σκούρο	Επιβλητική παρουσία	Βαρύ, καταθλιπτικό, απειλητικό

Εικ. 127: Ιδιότητες χρωμάτων και φωτεινότητα

Βέβαια και ο κορεσμός των χρωμάτων επηρεάζει πολύ τις ιδιότητές τους³³. Τα καθαρά χρώματα είναι πιο ζωντανά και τολμηρά, ενώ, αντίθετα, όσο ο κορεσμός τους μειώνεται («γκριζάρονται»), γίνονται πιο διακριτικά, έως και βαρετά. Παρακάτω αναγράφονται τα χαρακτηριστικά των κορεσμένων και μη χρωμάτων.

ΚΟΡΕΣΜΟΣ (ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΑ)	Θετικά χαρακτηριστικά	Αρνητικά χαρακτηριστικά
Καθαρό (Κορεσμένο)	Ζωντανό, ενεργητικό, έντονη παρουσία, τολμηρό, δραματικό	Επιθετικό, βαρύ (υπερβολικές δόσεις)
Γκριζαρισμένο (μη κορεσμένο)	Ωραίο ως φόντο, διακριτικό, χαλαρωτικό, δημιουργεί εκλεπτυσμένη αρμονία	Βαρετό, μουντό, χωρίς αντιθέσεις, «λασπωμένο» (υπερβολικές δόσεις)

Εικ. 128: Ιδιότητες χρωμάτων και κορεσμός

Τέλος, η επιλογή του χρώματος είναι σημαντική, όχι μόνο για τα καθατά χαρακτηριστικά του, αλλά και για το συμβολισμό που του αποδίδουμε³⁴. Οι άνθρωποι, ανάλογα με τις εμπειρίες μας, συνδυάζουμε συγκεκριμένα χρώματα με συγκεκριμένα νοήματα (μέρη, ανθρώπους κλπ.). Έτσι, βλέποντας ένα χρώμα, ξυπνάει κάποια μνήμη και νιώθουμε όμορφα ή άσχημα, αντίστοιχα. Επομένως, η ατμόσφαιρα ενός βαμμένου δωματίου, μπορεί να φαντάζει διαφορετικά για κάθε άνθρωπο, ανάλογα με το συμβολισμό που αποδίδει στα χρώματα που βλέπει.

³³ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 103- 110

³⁴ Όπως 32, σελ. 150

Εικ. 129- 135: Φωτεινότητα, κορεσμός συμβολισμός και ατμόσφαιρα

Επιφάνεια εφαρμογής χρώματος

Η επιφάνεια, στην οποία θα εφαρμοστεί το κάθε χρώμα, είναι μια επιλογή εξαιρετικά σημαντική³⁵. Το ίδιο χρώμα μπορεί να εμφανίζει εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά όταν εφαρμόζεται σε έναν τοίχο και άλλα όταν εφαρμόζεται στην οροφή του χώρου. Στον πίνακα που ακολουθεί, φαίνονται οι ιδιότητες των διάφορων χρωμάτων, ανάλογα με το πού εφαρμόζονται σε ένα δωμάτιο. Έτσι πχ. το καφέ χρώμα στο δάπεδο δημιουργεί αίσθηση ασφάλειας στο βάδισμα, ενώ στην οροφή μπορεί να φαντάζει βαρύ. Ή αντίθετα, ένα ιώδες δάπεδο μπορεί να δημιουργήσει αβεβαιότητα, ενώ μια οροφή ιώδους χρώματος δίνει την αίσθηση ασφάλειας.

Χρώμα	Οροφή	Τοίχοι	Πάτωμα
Πορτοκαλί	αίσθηση κάλυπτρου	αίσθηση ζεστασιάς	διεγερτικές ιδιότητες
Κόκκινο	βαρύ	επιθετικό	επιδεικτικό
Καφέ	βαρύ	αίσθηση γαιώδους περιβολής	ασφάλεια στο βάδισμα
Γαλάζιο	αίσθηση ανάτασης	ψυχρή απομάκρυνση	γλιστερό, απροσδόκητο
Βαθύ μπλε	αίσθηση κάλυπτρου	διάκριση	αίσθηση απορρόφησης («βουλιάγματος»)
Σκούρο γκρι-μπλε	καταθλιπτικό	αίσθηση αβεβαιότητας	τονισμός της παρουσίας
Ιώδες	αίσθηση ασφάλειας	μαγική ατμόσφαιρα	αβεβαιότητα
Κίτρινο	καθήλωση του βλέμματος	προτρεπτικό έως διεγερτικό	αίσθηση ανάτασης (ξεσηκώματος)
Μαύρο	εντύπωση τρύπας	εντύπωση φυλακής	αφηρημένο, βαθύ
Λευκό	αδειοσύνη	αδειοσύνη	αδιάβατο, απροσπέραστο
Γκρι	εντύπωση σκιασμού	προσκαλεστικό, αίσθηση μοναξιάς	αίσθηση ακινησίας

Εικ. 136: Ιδιότητες χρωμάτων και επιφάνεια εφαρμογής

³⁵ Τόσκα Θ, «Αρχιτεκτονικό χρώμα», σελ. 99

Γενικά, τα σκούρα χρώματα στα δάπεδα, συνήθως, δημιουργούν ασφάλεια στο βάδισμα, καθώς προσομοιάζουν τη σκουρόχρωμη γη. Τα ανοιχτά χρώματα πάλι, δίνουν την εντύπωση ότι τα έπιπλα αιωρούνται και μπορεί να δημιουργήσουν ανασφάλεια³⁶. Στις οροφές, τα χρώματα που προωθούνται, δημιουργούν την ψευδαίσθηση ότι ο χώρος χαμηλώνει. Έτσι, αν ο χώρος είναι ήδη χαμηλός, μπορεί το ταβάνι να φανεί βαρύ και απειλητικό. Αντίθετα, χρώματα που υποχωρούν, μεγαλώνουν το ύψος του χώρου³⁷. Ως γενική αρχή, μπορούμε να πούμε, ότι τα χρώματα που προωθούνται κάνουν το χώρο να φαίνεται μικρότερος, ενώ τα χρώματα που υποχωρούν, τον μεγαλώνουν³⁸.

Επιπλέον, πέρα από το ότι αλλάζουν φαινομενικά τις διαστάσεις ενός χώρου, κάποια χρώματα συνδέονται και με μια αίσθηση βάρους³⁹.

Πράγματι, τα κορεσμένα κόκκινα, μπλε και ιώδη, θεωρούνται «βαριά» χρώματα, οπότε καλό είναι να τοποθετούνται χαμηλά στο χώρο, ώστε να δημιουργούν αίσθηση σταθερότητας. Αντίθετα, τα κίτρινα και τα πράσινα, ελαττώνουν το βάρος της αρχιτεκτονικής μάζας, δίνουν αίσθηση ελαφρότητας, οπότε μπορούν να τοποθετηθούν ψηλά στο χώρο.

³⁶ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 15- 25

³⁷ Όπως 36

³⁸ Όπως 36

³⁹ Τόσκα Θ, «Αρχιτεκτονικό χρώμα», σελ. 99

Εικ. 137- 138: Χρώματα δαπέδων

Εικ. 139- 140: Χρώματα οροφών

Εικ. 141- 142: Ιδιότητες χρώματος και ποσότητα

Εικ. 143- 144: Χρωματική παλέτα 3 χρωμάτων

Μέγεθος επιφάνειας εφαρμογής

Το μέγεθος της επιφάνειας, στην οποία εφαρμόζεται ένα χρώμα είναι μια άλλη επιλογή βαρύνουσας σημασίας⁴⁰. Πράγματι, η ποσότητα στην οποία συναντούμε ένα χρώμα στο χώρο, καθορίζει το πώς θα επιδράσει πάνω μας. Γι' αυτό το λόγο, στη χρωματική παλέτα ενός

χώρου, πρέπει να επιλέγεται ένα χρώμα ως δεσπόζον (κύριο), το οποίο θα εφαρμόζεται σε μεγάλη επιφάνεια, ένα υποδεσπόζον (συνοδεύον), σε μικρότερη επιφάνεια και κάποιες πινελιές αντίθετου χρώματος. Σαν γενική αρχή, θα λέγαμε ότι πρέπει να προτιμώνται ανοιχτά, ουδέτερα χρώματα για μεγάλες επιφάνειες και λαμπερά, σκούρα χρώματα για λεπτομέρειες. Μικρές επιφάνειες ζωηρών χρωμάτων λειτουργούν όπως το αλάτι στο φαγητό. Δίνουν, δηλαδή, το αναγκαίο ενδιαφέρον και ένταση στο χώρο. Η υπέρμετρη αύξησή τους,

όμως, πρέπει να αποφεύγεται.

⁴⁰ Τόσκα Θ, «Αρχιτεκτονικό χρώμα», σελ. 99

Συνδυασμοί χρωμάτων

Πιο σημαντική από την καθαυτή επιλογή ενός χρώματος, είναι η επιλογή των υπόλοιπων χρωμάτων, με τα οποία θα συνδυαστεί. Πράγματι, τα χρώματα αλληλεπιδρούν και κάθε χρώμα επηρεάζεται από τα γειτονικά του, λόγω των οπτικών φαινομένων, τα οποία, για λόγους συντομίας, δεν θα αναλυθούν. Απλά ως παράδειγμα, ας πούμε ότι πχ. ένα φωτεινό χρώμα, θα φαίνεται φωτεινότερο όταν βρεθεί σε σκούρο περιβάλλον και αντίστροφα. Ή ένα καθαρό χρώμα θα φαίνεται καθαρότερο όταν βρεθεί σε περιβάλλον μη κορεσμένο (γκριζαρισμένο) και αντίστροφα κλπ.

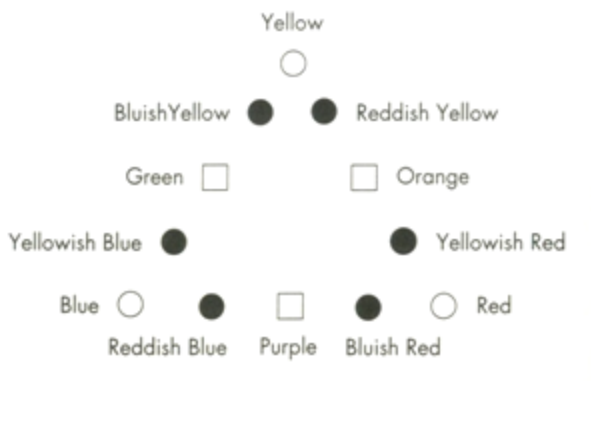
Συνδυάζοντας διάφορα χρώματα σε ένα χώρο, προκύπτουν κάποιες αρμονικές σχέσεις⁴¹. Τρεις διαφορετικές αρμονικές σχέσεις υπάρχουν: η πλήρης συμφωνία, η μερική ασυμφωνία και η πλήρης ασυμφωνία. Ο στόχος δεν είναι πάντα η επίτευξη πλήρους συμφωνίας, όπως εύλογα μπορεί κάποιος να υποθέσει. Ο καθένας, ανάλογα με τον σκοπό ή την προσωπική του προτίμηση μπορεί να επιλέξει οποιαδήποτε αρμονική σχέση. Κι αυτό διότι στην πλήρη συμφωνία πχ. τα χρώματα ταιριάζουν απόλυτα, αλλά το αποτέλεσμα για κάποιους είναι αναμενόμενο έως βαρετό. Αντίθετα στη μερική ασυμφωνία, τα χρώματα ταιριάζουν λιγότερο, δίνουν, όμως, ενδιαφέρον και έκπληξη.

⁴¹ Miller M. C., «Color for interior architecture», σελ. 71- 85

Παρακάτω παρατίθενται τα χρωματικά σχήματα, που δείχνουν τους πιθανούς συνδυασμούς των χρωμάτων και την αρμονική σχέση που προκύπτει.

Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι όταν, σε ένα χώρο, χρησιμοποιηθεί μια ομάδα χρωμάτων με κοινή χροιά, δημιουργείται συσχετισμός και συμφωνία⁴². Επίσης, με την μείωση του κορεσμού, μειώνεται η σύγκρουση των χρωμάτων, καθώς αυτά χάνουν τη δραστηριότητα τους. Βέβαια, το υπερβολικό γκριζάρισμα δημιουργεί ένα δυσάρεστο, «λασπωμένο» αποτέλεσμα. Τέλος, όσον αφορά τη φωτεινότητα, η τήρηση της φυσικής σειράς φωτεινότητας των χρωμάτων, δημιουργεί συμφωνία. Αντίθετα, οποιαδήποτε αντιστροφή στη φωτεινότητα, φέρνει ασυμφωνία, κάτι που είναι, ωστόσο, συχνά πρόκληση.

Εικ. 149: Χρωματικά σχήματα και αρμονικές σχέσεις

⁴² Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 71- 85

Επίδραση φωτισμού

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, το φως είναι εκείνο που κάνει τα χρώματα να γίνονται ορατά. Παράλληλα, έχει και τη δυνατότητα να αλλάξει εντελώς τη δυναμική των χρωμάτων, κάνοντας τα άλλοτε να φαίνονται θερμά και καθαρά, άλλοτε ψυχρά και γκριζαρισμένα, αλλάζοντας, μαζί και την ατμόσφαιρα.

Καταρχάς, ο προσανατολισμός του δωματίου επηρεάζει την ποσότητα και την ποιότητα του φωτισμού και συνακόλουθα, το πώς θα φαίνονται τα χρώματα⁴³. Γι' αυτό, τα βόρεια δωμάτια που δέχονται ψυχρό φως, πρέπει να βράφονται με θερμά, καθαρά χρώματα, ενώ τα νότια και δυτικά δωμάτια, που προσλαμβάνουν θερμό φως, χρειάζονται ψυχρότερα και λιγότερο κορεσμένα χρώματα. Κι αυτό, ώστε να εξισορροπηθεί η ατμόσφαιρα και να αποφευχθεί η ύπαρξη πολύ ψυχρών, αφιλόξενων ή πολύ θερμών, κουραστικών δωματίων.

Επίσης, τα χρώματα, όπως και το φως, εμφανίζονται διαφορετικά ανάλογα με την ώρα της ημέρας. Θερμότερα κατά την ανατολή, ψυχρότερα το μεσημέρι και πάλι θερμά κατά τη δύση.

Επιπλέον, οι καιρικές συνθήκες επηρεάζουν την ποιότητα του φωτισμού και συνακόλουθα τον τρόπο που φαίνονται τα χρώματα⁴⁴. Το έντονο φως μιας ηλιόλουστης μέρας κάνει τα χρώματα να φαίνονται θερμά και καθαρά, ενώ σε μια μέρα με συννεφιά, τα χρώματα

Εικ. 150- 151: Χρώμα, φως και ώρα

Εικ. 152- 153: Χρώμα, φως και καιρικές συνθήκες

⁴³ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 123- 124

⁴⁴ Όπως 43

φαίνονται ψυχρά και γκριζαρισμένα, επηρεάζοντας αντίστοιχα και την ατμόσφαιρα των χώρων.

Η διεύθυνση του φωτισμού, επιπλέον, καθορίζει πώς θα φαίνεται το χρώμα⁴⁵. Όταν υπάρχει ένα παράθυρο στο χώρο, τότε στον τοίχο απέναντί του, το χρώμα αναδεικνύεται, αφού το φως προσπίπτει κάθετα πάνω του. Καλή επιλογή, για τέτοιο τοίχο, είναι τα ανοιχτά χρώματα. Στον τοίχο υπό γωνία με το άνοιγμα, το φως

πέφτει εφαιπτομενικά και ανακλάται χωρίς να διαπεράσει το χρώμα. Έτσι, το αποτέλεσμα είναι φτωχότερο, γι' αυτό πρέπει να προτιμώνται σκούρα και ζωηρά χρώματα. Τέλος, ο τοίχος με το άνοιγμα, πρέπει να βάφεται ανοιχτόχρωμα, ώστε να αποφεύγεται το θάμπωμα απ' την αντίθεση με το φως του παραθύρου.

Βέβαια, το χρώμα μιας επιφάνειας επηρεάζεται και από το χρώμα των γειτονικών επιφανειών⁴⁶. Το φως, προσπίπτοντας σε μια έγχρωμη επιφάνεια, χρωματίζεται και με την ανάκλασή του, μεταφέρει το χρώμα σε άλλες επιφάνειες. Έτσι, ένας λευκός τοίχος απέναντι από ένα πράσινο, θα φαίνεται πρασινωπός.

Ο τεχνητός φωτισμός, τέλος, επηρεάζει τα χρώματα⁴⁷. Κάθε τύπος λάμπας, όπως αναλύθηκε, αποδίδει διαφορετικά τα χρώματα. Έτσι, με λάμπα πυρακτώσεως φαίνονται καλύτερα τα θερμά χρώματα, ενώ με λάμπες αλογόνου ή φθορίου, τα ψυχρά. Το χρωματισμένο φως, πάλι, αλλοιώνει εντελώς τα χρώματα.

⁴⁵ Τόσκα Θ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα*», σελ. 98- 99

⁴⁶ Miller M C., «*Color for interior architecture*», σελ. 123- 124

⁴⁷ Όπως 49, σελ 125- 126.

Συμβατότητα χρώματος - λειτουργίας χώρου

Η επιλογή των χρωμάτων θα πρέπει, πάντα, να γίνεται με γνώμονα τη λειτουργία του χώρου⁴⁸. Διαφορετικά, η διάθεση του χώρου δε θα συνάδει με τη χρήση του και η ατμόσφαιρα που θα προκύψει θα είναι μάλλον αμήχανη. Πόσο περίεργη θα ήταν η ατμόσφαιρα ενός γραφείου τελετών βαμμένου με έντονο φούξια χρώμα; Και σε μια κατοικία, τα χρώματα θα πρέπει να ταιριάζουν με τον χαρακτήρα, τις προτιμήσεις αλλά και τον τρόπο ζωής των ενοίκων⁴⁹. Πχ. αν η δουλειά των ενοίκων είναι μονότονη, το σπίτι καλό είναι να έχει ζωηρά χρώματα και αντιθέσεις. Αντίθετα αν η δουλειά τους είναι κουραστική και το σπίτι λειτουργεί ως ησυχαστήριο, καλύτερη είναι η πεσμένη χρωματικότητα.

Εικ. 158: Οίκος ανοχής

Εικ. 159: Γραφείο τελετών

Εικ. 160: Αίθουσα διδασκαλίας

⁴⁸ Τόσκα Θ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα*», σελ. 100

⁴⁹ Όπως 51, σελ. 101

Προσωπική προτίμηση

Όσο κι αν έχουν βγει κάποια γενικά συμπεράσματα για τα χρώματα και τους συνδυασμούς τους, ως προς την επίδρασή τους στους χρήστες ενός χώρου, το θέμα παραμένει σε πολύ μεγάλο βαθμό υποκειμενικό. Κάθε άνθρωπος, ανάλογα με την παιδεία του, την αισθητική του, την παράδοση του τόπου του κλπ. έχει διαμορφώσει τις δικές του προτιμήσεις⁵⁰. Έτσι, όσο κι αν πχ. το πορτοκαλί θεωρείται ένα ευχάριστο και αισιόδοξο χρώμα, σε κάποιον μπορεί, ένα δωμάτιο βαμμένο πορτοκαλί, να φαίνεται αποκρουστικό. Ο παράγοντας υποκειμενικότητα, λοιπόν, παρεισφρέει ανατρέποντας, συχνά, τους κανόνες.

Κάποιες μελέτες συσχετίζουν την προτίμηση σε συγκεκριμένα χρώματα με τα γνωρίσματα του χαρακτήρα των ανθρώπων⁵¹. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει αυτό το συσχετισμό. Βλέπουμε πχ. ότι ένας παρορμητικός και ενεργητικός χαρακτήρας είναι πιθανόν να προτιμάει το κόκκινο χρώμα, το οποίο είναι διεγερτικό και συναρπαστικό. Αντίθετα, ένας πιο σοβαρός και ευσυνειδήτος χαρακτήρας μάλλον προτιμάει το μπλε που θεωρείται πιο ήρεμο και στοχαστικό χρώμα.

Εικ. 161: Χρωματική προτίμηση και ανθρώπινος χαρακτήρας

Χαρακτήρας	Χρώμα
Ρωμαλέος, παρορμητικός, ενεργητικός, πονετικός	κόκκινο
Κοινωνικός, αξιαγάπητος	πορτοκαλί
Διανοητικός, ιδεολόγος, φιλόσοφος	κίτρινο
Άνθρωπος μ' αντίληψη, ανεκτικός, ευαίσθητος	πράσινο
Ευαίσθητος, καλλιτέχνης	πρασινόμπλε
Συντηρητικός, ευαίσθητος, σοβαρός, ευσυνειδήτος, άνθρωπος που «παίρνει τα μέτρα του»	μπλε
Αλλόκοτος, μυστήριος, καλλιτέχνης, ικανοποιημένος, κριτικός, πονηρός	πορφυρό
Ήρεμος, συντηρητικός, διεισδυτικός	καφέ
Ελαφρός, σοφιστικός	μαύρο

⁵⁰ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 150- 156

⁵¹ Τόσκα Θ, «Αρχιτεκτονικό χρώμα», σελ. 100

Κλείνοντας, παρατίθεται μια φράση που συνοψίζει επιτυχώς τη σημασία του χρώματος: *«Πετώντας πάνω από τη Ν. Υόρκη μια ξάστερη νύχτα [...] μπορεί κανείς να δει πώς το ελεύθερο ανεξάρτητο χρώμα έχει τη δύναμη να μετατρέψει μια γκριζα τσιμεντένια πόλη σε μαγική εμπειρία...»*⁵²

⁵² Όπως 54, σελ. 189

3. Υλικά

«Πάντα είχα το βάρος της πέτρας και των τούβλων στους ώμους μου, την αντίσταση του ξύλου στα μάτια μου, τις θαυμαστές ιδιότητες του χάλυβα στο μυαλό μου... Με αυτό εννοώ ότι παρόμοιοι χώροι...[...][...]... έχουν διαφορετικές δυνατότητες, ανάλογα με το αν πρόκειται να φτιαχτούν από πέτρα, τούβλο, ξύλο ή ασφάλι, ότι κάθε υλικό έχει μια χαρακτηριστική ευαίσθητη δύναμη.» Le Corbusier

Κάθε υλικό έχει τη δική του αισθητική. Έτσι, δημιουργεί διαφορετική ατμόσφαιρα, κάνοντας το χώρο «ζεστό» και οικείο, επίσημο και μεγαλειώδη κοκ. Τι ατμόσφαιρα θα διαμορφώσει ένα υλικό στο χώρο εξαρτάται από τους εξής παράγοντες :

Χρώμα: Τα υλικά έχουν, εκ του φυσικού τους, χρώμα. Αυτό επηρεάζει την ατμόσφαιρα του χώρου και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, κυρίως όταν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν κι άλλα χρώματα στους τοίχους, τις οροφές κλπ.

Υφή: Η υφή των υλικών γίνεται αντιληπτή, τόσο οπτικά, με το φως, όσο και απτικά, με την αφή⁵³. Ο άνθρωπος, έρχεται σε επαφή με τις επιφάνειες, καθώς περπατάει, τις αγγίζει με τα χέρια του

⁵³ Major M, Speirs J, Tischhauser An, «Made of light», σελ. 82- 89

Εικ. 162: Υλικά

κλπ. Για να υπάρχει ενδιαφέρον στο χώρο, πρέπει τα υλικά να προκαλούν τον άνθρωπο να τα αγγίξει, να νιώσει την αίσθησή τους⁵⁴. Μάλιστα, η διαδοχή των υλικών, επηρεάζει το αίσθημα της οικειότητας.

Συμπεριφορά στο φως: Το φως μεταμορφώνει τα υλικά κάθε στιγμή, εισάγει το στοιχείο του χρόνου και της κίνησης. Η ποιότητα και η ποσότητά του, ανάλογα με την ώρα, τον προσανατολισμό κλπ. καθορίζει πώς θα φαίνονται. Τα υλικά, ανάλογα με την υφή τους, αντιδρούν διαφορετικά στο φως. Οι αδρές και ματ υφές διαχέουν το φως, ενώ οι λείες υφές, το ανακλούν άμεσα⁵⁵.

Αίσθηση θερμοκρασίας: Κάθε υλικό διαμορφώνει διαφορετική αίσθηση θερμοκρασίας⁵⁶. Αυτή είναι, τόσο πραγματική και τη νιώθουμε στο άγγιγμα, όσο και ψυχολογική και την καταλαβαίνουμε με το μάτι.

Σειρά θερμοκρασίας υλικών (θερμότερα ----->ψυχρότερα)

Προϊόντα ζώων ---> Προϊόντα φυτών ---> Συνθετικά υλικά ---> Πέτρα, γυαλί, μέταλλο
(γούνα, μαλλί, μετάξι, δέρμα) (ξύλο, χαρτί, λινό, βαμβάκι)

Εικ. 163:

⁵⁴ Weston R, «Materials, form and architecture», σελ. 201

⁵⁵ Major M, Speirs J, Tischhauser An, «Made of light», σελ. 82- 89

⁵⁶ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 128- 129

Παρακάτω αναλύονται διάφορα υλικά, σύμφωνα με τους παράγοντες που εξηγήθηκαν.

Πέτρα

«Αυτές οι πέτρες περιμένουν να σχιστούν, να σφυροκοπηθούν, να ξαναγεννηθούν, περιμένουν το σχήμα που θα τους δώσουν τα χέρια μου.»⁵⁷

Συμπαγής, βαριά, πειθαρχημένη... Ο αρχιτέκτονας, σαν γλύπτης, τους δίνει μορφή⁵⁸... Ανάλογα με το σχήμα της, το χρώμα των αρμών και τον τρόπο χτισίματος, δημιουργεί αξιόλογα patterns. Το χρώμα της παρουσιάζει ποικιλία, με αποχρώσεις απ' το γκρι ως το μπορντό. Η τραχιά υφή, της δίνει την άγρια ομορφιά της, αφού διασκορπίζει το

φως, προσφέροντας ένα έντονο απτικό ερέθισμα. Έτσι, γίνεται εξαιρετικά ενδιαφέρουσα στην αφή και την όψη. Με επεξεργασία, αποκτά πιο λεία υφή. Η πέτρα είναι «ψυχρό» υλικό. Δημιουργεί ατμόσφαιρα νοσταλγίας, αφού ξυπνά στον άνθρωπο μνήμες απ' τα χρόνια που τα κτίρια χτίζονταν αποκλειστικά με πέτρα.

Pasnik M, McCown J., «*Materials*», σελ.67

⁵⁸ Όπως 57, σελ.

Ξύλο

«Το ξύλο είναι το πιο ανθρώπινα οικείο απ' όλα τα υλικά.»

F. L. Wright

Πράγματι, το ξύλο είναι από τα πιο φιλικά υλικά. Πρωτόγονο, αιώνιο, φιλόξενο... Έχει ουδέτερο χρώμα, συνήθως ανοιχτό ή σκούρο καφέ, κιτρινωπό ή κοκκινωπό, με εμφανείς ραβδώσεις. Μπορεί να έχει λεία ή πιο αδρή υφή, ανάλογα με την επεξεργασία του. Όταν είναι γυαλισμένο, υφίσταται πολλαπλές ανακλάσεις, κάτι που κάνει το χρώμα του να φαίνεται βαθύτερο και το αναδεικνύει. Όταν, αντίθετα, δεν είναι γυαλισμένο, ανακλά αμέσως το φως από την εξωτερική του επιφάνεια, δίνοντας φτωχότερο αποτέλεσμα. Το ποσοστό του φωτός, πάλι, που απορροφάται, δίνει στο ξύλο τον πλούτο και το βάθος του⁵⁹. Το ξύλο είναι ένα από τα πιο θερμά δομικά υλικά, γι ' αυτό και δημιουργεί πάντα ατμόσφαιρα ζεστή, οικεία και φιλόξενη.

Ο άνθρωπος αγαπά τη χρήση του, του αρέσει να το νιώθει κάτω απ' το χέρι του, είναι συμπαθητικό στην αφή και στο μάτι⁶⁰...

⁵⁹ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 132- 134

⁶⁰ Pasnik M, McCown J, Riera Oj, Warchol P, «Materials», σελ. 15

Μέταλλο

«Για μένα, το μέταλλο είναι το υλικό των καιρών μας. Επιτρέπει στην αρχιτεκτονική να γίνει γλυπτική.»

Frank Gehry

Ανάλογα με τον τύπο τους, τα μέταλλα εμφανίζονται σε διάφορα χρώματα (ο χρυσός κίτρινος, ο χαλκός κοκκινωπός κλπ) και σε ποικιλία υφών⁶¹. Ανάλογα με την υφή τους, αντιδρούν διαφορετικά στο φως. Τα γυαλισμένα, ανακλούν όλο το φως που πέφτει πάνω τους, ενώ τα μη γυαλισμένα, το διαχέουν. Η ψυχρότητά τους, τα κάνει να δημιουργούν ατμόσφαιρα απόμακρη, ίσως αφιλόξενη...

⁶¹ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 132- 134

Σκυρόδεμα

«Σαν από μαγεία, μπορούμε να δημιουργήσουμε λιωμένες πέτρες, οποιουδήποτε επιθυμητού σχήματος»

P. L. Nervi

Κτηνώδες, όμορφο, άγριο... Το αγαπημένο υλικό των πρωτοπόρων αρχιτεκτόνων του 20^{ου} αι., έχει αναδειχθεί και στις μέρες μας σε σικ υλικό του σύγχρονου lifestyle. Με το φυσικό του χρώμα να κυμαίνεται στους τόνους του γκρι, το σκυρόδεμα γίνεται ένα πολύ σοβαρό και σοφιστικέ υλικό. Χάρη στη ρευστότητά του, μπορεί να πάρει τη μορφή και υφή του καλουπιού του, γινόμενο, άλλοτε λείο και κομψό κι άλλοτε τραχύ και άγριο⁶². Μπορεί να ανακλά ή να διαχέει το φως, αντίστοιχα, ανάλογα με το ανάγλυφό του. Εξαιτίας του χρώματός του, της ψυχρότητας του στην όψη και το άγγιγμα, της ωμής αυθεντικότητας του και της ακατέργαστης αισθητικής του, δημιουργεί πάντα ατμόσφαιρα σοβαρή, στοχαστική και επίσημη.

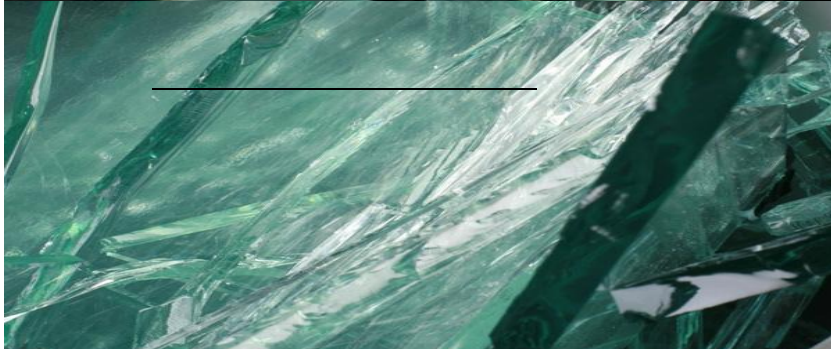
⁶² Weston R, «Materials, form and architecture», σελ. 223

Γυαλί

«Το πιο πολύτιμο από τα νέα υλικά γιατί μπορεί να αλλάξει την παραδοσιακή σχέση με τη φύση.»
F. L. Wright

Αιθέριο, κομψό, αγνό... Η συναρπαστική μεμβράνη, αποθεώθηκε τον 20^ο αι, αφού χαρακτηρίστηκε «μη- υλικό»⁶³. Η διαφάνειά του, επέτρεπε στο εσωτερικό να επεκταθεί έξω και στη φύση να εισέλθει. Μπορεί να είναι βαμμένο, διαφανές, ημιδιαφανές ή αδιαφανές και να ανακλά, να διαθλά το φως ή να το αφήνει να διέλθει⁶⁴. Η λάμψη και η πολυπλοκότητά του στο φως δημιουργεί φαντασμαγορική αύρα, ενώ η διαφάνειά του, αίσθηση εξαΰλωσης κι ελευθερίας. Όμως κι εκείνο ως ψυχρό υλικό, προκαλεί αίσθηση «αδειοσύνης» και με τη διαφάνειά του καταργεί το μυστήριο. Ίσως αυτό οδήγησε τον W. Benjamin να πει: «Πράγματα από γυαλί δεν έχουν αύρα.»

⁶³ Weston R, «Materials, form and architecture», σελ. 250

⁶⁴ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 132- 134

Νερό

«Όταν έχεις να κάνεις με το νερό, σχεδιάζεις μόνο το μισό. Η αντανάκλαση συμπληρώνει το άλλο μισό.» W. Cunningham

Παρ' ότι δεν είναι ακριβώς δομικό υλικό, το νερό, μπορεί πραγματικά να μεταμορφώσει μια σύνθεση. Παιχνιδίζει με το φως και με την κίνησή του, σχηματίζει διαρκώς μεταβαλλόμενες αντανάκλασεις και είδωλα που τρεμοπαίζουν. Είναι το στοιχείο, που όπως θα έλεγε και ο Wallace Cunningham: *«Μπορεί να φέρει τον ουρανό κάτω στο έδαφος»*⁶⁵. Η ατμόσφαιρα που δημιουργεί είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, αφού εισάγει στο χώρο το δυναμισμό και τη μεταβλητότητα.

⁶⁵ Giovannini J, *«Materializing the immaterial»*, σελ.

Υφάσματα

Τα υφάσματα, μαζί με τα έπιπλα, μπορούν να επαναπροσδιορίσουν το χώρο και να καθορίσουν την ατμόσφαιρά του. Κυκλοφορούν σε οποιοδήποτε χρώμα και σε άπειρες μορφές, με πυκνή ή αραιή ύφανση, πλεγμένα με διαφορετικά νήματα, με πτυχώσεις απαλές ή «σκληρές». Είναι διαφανή, ημιδιαφανή, αδιαφανή, να ανακλούν ή φιλτράρουν το φως (ανάλογα με το νήμα και την ύφανσή τους), χρωματίζοντάς το⁶⁶. Κάθε τύπος υφάσματος δημιουργεί διαφορετική ατμόσφαιρα. Πχ. το βελούδο, με την πλούσια υφή και το διαρκώς μεγαλύτερο

βάθος, λουόμενο στο φως, δημιουργεί ζεστή και μεγαλειώδη ατμόσφαιρα. Το σατέν, πάλι, λόγω των απαλών ινών του, του παιχνιδίσματός του με το φως και της ανάλαφρης κίνησής του, φέρνει πιο αέρινη ατμόσφαιρα. Τέλος, το δέρμα με την όψη, αίσθηση και οσμή του, έχει ταυτιστεί με αύρα κομψότητας και πολυτέλειας κοκ.

⁶⁶ Miller M C., «Color for interior architecture», σελ. 132- 134

Συνδυασμός υλικών

«Η ενέργεια, η ένταση, οι δονήσεις και η αρμονία μεταξύ των υλικών- αυτά συνιστούν την αρχιτεκτονική για μένα.»

P. Zumthor

Πέρα από τα χαρακτηριστικά του κάθε υλικού, η σύνθεση των υλικών σε ένα χώρο, καθορίζει την ατμόσφαιρα που θα προκύψει. Διότι, σύμφωνα πάλι με τον Zumthor, κάθε υλικό αντιδρά με τα υπόλοιπα⁶⁷. Η απόσταση των υλικών είναι καθοριστική για την αλληλεπίδρασή τους. Αν τοποθετηθούν πολύ μακριά το ένα από το άλλο, δεν αλληλεπιδρούν. Αν πάλι, τοποθετηθούν πολύ κοντά, αλληλοσκοτώνονται. Πάντα, πρέπει να βρίσκεται η ιδανική απόσταση.

Γενικά, καλό είναι να γνωρίζουμε τι προσφέρει κάθε υλικό για να το επιλέγουμε ανάλογα με τις προθέσεις μας. Διότι, όπως θα 'λεγε και ο F. L. Wright:

«Κάθε υλικό έχει το δικό του μήνυμα... και για τους δημιουργικούς καλλιτέχνες, το δικό του τραγούδι.»

⁶⁷ Zumthor P, «Atmospheres», σελ. 25- 27

Εικ. 208- 214: Μικρή κλίμακα

Εικ. 203-207: Τεράστια κλίμακα

4. Κλίμακα

Ας σκεφτούμε πώς θα νιώθαμε αν βρισκόμασταν μπροστά σε μια τεράστια πυραμίδα στην Αίγυπτο... Ή μέσα σε έναν πανύψηλο γοτθικό ναό... Μάλλον οι λέξεις δέος και μεγαλείο έρχονται στο μυαλό...

Η ατμόσφαιρα ενός χώρου επηρεάζεται και από το μέγεθός ή καλύτερα την κλίμακά του, τη σχέση, δηλαδή, του όγκου του σε σύγκριση με το δικό μας. Η τεράστια κλίμακα δημιουργεί αύρα δέους, μεγαλείου και μνημειακότητας, αλλά μπορεί να τρομάξει τον άνθρωπο, αφού τον κάνει να νιώθει μικρός κι αδύναμος. Κατά τον Barragan: «*Ήδη είμαστε στα 2,5 μέτρα απ' το πάτωμα. Αυτό πρέπει να είναι απογοητευτικό για τον άνθρωπο. Του απομακρύνει το αίσθημα της κυριότητας και τον μετατρέπει σε ένα μικρό, ασήμαντο πράγμα*⁶⁸». Αντίθετα, η μικρή κλίμακα διαμορφώνει αύρα οικειότητας, αλλά μπορεί να γίνει κλειστοφοβική, αν ο χώρος είναι χαμηλοτάβανος, παραγεμισμένος κλπ. Κατά τον Zumthor, από το εξωτερικό του κτιρίου ως το εσωτερικό, πρέπει να μεσολαβούν «*επίπεδα οικειότητας*», μειούμενες κλίμακες, δηλαδή, που μας κάνουν να νιώθουμε όλο και πιο οικεία⁶⁹. Την επίδραση της κλίμακας στην ατμόσφαιρα πρέπει να τη βλέπουμε σε σχέση και με παράγοντες, όπως το πλήθος των αντικειμένων, το χρώμα κλπ.

⁶⁸ Buendbia J, Jospe M, Pallomar J, Eguiarte G, «*The life and work of Luis Barragan*», σελ. 124- 126

⁶⁹ Zumthor P, «*Atmospheres*», σελ. 49- 53

Εικ. 219- 220: Πολύπλοκη διαρρύθμιση

Εικ. 221- 222: Δραματική γεωμετρία

Εικ. 215: Απλή διαρρύθμιση

Εικ. 216- 218: Μυστήριο και έκπληξη

5. Διαρρύθμιση

Ο τρόπος, με τον οποίο είναι διαρρυθμισμένος ο χώρος, επηρεάζει την αύρα του. Λέγοντας διαρρύθμιση, εννοούμε τη γεωμετρία και την οργάνωση του (ενιαίος και ροϊκός ή με χωρίσματα). Μια απλή διαρρύθμιση, κάνει το χώρο ευανάγνωστο και δημιουργεί αύρα ηρεμίας. Βέβαια, η υπερβολική απλότητα μπορεί να φέρει ανία. Αντίθετα, μια παράξενη γεωμετρία στο χώρο, δίνει δραματικότητα και μια πιο πολύπλοκη οργάνωση, προκαλεί το ενδιαφέρον του χρήστη, αφού του προσφέρει πολλαπλότητα διαδρομών και εκπλήξεις, αλλά σε υπερβολή, μπορεί να φέρει σύγχυση, αφού ο χρήστης δεν ελέγχει καθόλου το χώρο. Πάντα πρέπει να βρίσκεται η χρυσή τομή, αυτό που ο Zumthor αποκαλεί : «ανάμεσα στην ηρεμία και την αποπλάνηση»⁷⁰. Ο χώρος, δηλαδή, να έχει τόση πολυπλοκότητα, ώστε να παρέχει πολλές διαδρομές και ο χρήστης να ορίζει τη δική του και επιπλέον, να τον αποπλανεί, να τον δελεάζει να περιπλανηθεί στο χώρο και να ανακαλύψει μόνος του ό,τι υπάρχει. Όμως, παράλληλα, θα έχει και τόση απλότητα, ώστε όλες οι διαδρομές να οδηγούν κάπου, να μην υπάρχει η αγωνία για την εύρεση της σωστής πόρτας, όπως στους λαβυρίθους.

Επιπλέον, για να διατηρηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον του χρήστη, πρέπει να υπάρχουν υποπεριοχές με διαφορετικά χαρακτηριστικά (φωτισμό, χρώμα, υλικά κλπ), ώστε να δημιουργείται ποικιλία.

Γενικά, το μυστήριο, η έκπληξη, η ποικιλία στη διαρρύθμιση κάνει την ατμόσφαιρα των χώρων ενδιαφέρουσα.

⁷⁰ Zumthor P, «*Atmospheres*», σελ. 41- 45

Εικ. 223- 224: Απλή και πολύπλοκη διαρρύθμιση

Εικ. 225: Μυστήριο

Εικ. 226: Δραματική γεωμετρία

Εικ. 235: Ανυπαρξία θέας

Εικ. 233- 234: Θέα σε αστικό τοπίο

Εικ. 227- 231: Θέα σε φυσικό τοπίο

Εικ. 232: Ανυπαρξία θέας

6. Θέα

«Άνοιξε μια κατασκευή στον ουρανό, το τοπίο και τη θέα και το κτίριο θα ζωντανέψει... Η ψυχή σου θα έχει ένα χώρο να μπει.»
W. Cunningham

Η θέα στους χώρους παραμονής είναι ζωτικής σημασίας. Χάρη σ' αυτήν, κάποιος έχει την αίσθηση του χρόνου, με τις διακυμάνσεις του φωτός και κρατιέται σε επαφή με όσα συμβαίνουν στο εξωτερικό περιβάλλον, ώστε να μη νιώθει αποκομμένος⁷¹. Τόσο η θέα που έχει ένας χώρος, όσο και η ανυπαρξία της οφείλονται για την ποιότητα της ατμόσφαιρας που θα δημιουργηθεί μέσα σ' αυτόν.

Στην περίπτωση που το δωμάτιο «βλέπει» σε φυσικό περιβάλλον, είτε πρόκειται για διαμορφωμένο κήπο, είτε για φυσικό τοπίο, βουνό, θάλασσα, κλπ., η ατμόσφαιρα τείνει να γίνει πιο ήρεμη και γαλήνια. Κι αυτό αφού, η θέα της φύσης δεν προκαλεί καθόλου πνευματική καταπόνηση και ρίχνει τους σωματικούς ρυθμούς στα φυσιολογικά επίπεδα. Αποτέλεσμα είναι η χαλάρωση και η μείωση του στρες. Σύμφωνα με έρευνες που έγιναν σε νοσοκομεία, φάνηκε ότι οι ασθενείς που έβλεπαν δέντρα από το παράθυρο του δωματίου, όπου νοσηλεύονταν, ανάρρωναν γρηγορότερα από εκείνους που έβλεπαν τον τοίχο του απέναντι κτιρίου⁷². Γενικά, η επαφή με τη φύση είναι ζωτικής σημασίας για τη σωματική, ψυχική, πνευματική και συναισθηματική υγεία του ανθρώπου. Μάλιστα, το νερό, έχει επίσης χαλαρωτικές ιδιότητες, καθώς η θέα και το άκουσμά του ανακουφίζουν από το στρες.

Αντίθετα, τα αστικά περιβάλλοντα, με την έντονη κυκλοφορία, το συνωστισμό και τους έντονους ρυθμούς, προκαλούν άγχος και πίεση. Έτσι, οι χώροι που βλέπουν σε αστικό περιβάλλον, τείνουν να έχουν πιο κουραστική ατμόσφαιρα.

⁷¹ Baker N, Steemers K, *«Daylight design of buildings»*, σελ. 170- 179

⁷² Wernick J, RIBA *Building Futures*, *«Building happiness»*, σελ. 50- 51

Φυσικά, ας διευκρινιστεί σε αυτό το σημείο ότι τα παραπάνω δεν είναι κανόνες. Μπορεί, κάποιες φορές, ένα φυσικό τοπίο να είναι παραμελημένο και να προκαλέσει ατμόσφαιρα θλιβερή. Άλλες πάλι φορές, μπορεί μια αστική πλατεία, με την κίνηση των ανθρώπων σε αυτή, το παιχνίδι των παιδιών κλπ. να δημιουργεί χαρούμενη ατμόσφαιρα. Επομένως, μάλλον είναι ορθότερο να μιλάμε για την ποιότητα του περιβάλλοντος, στο οποίο έχουμε θέα και όχι τόσο για το αν είναι αστικό ή φυσικό.

Βέβαια, η ανυπαρξία θέας, δημιουργεί, επίσης, ιδιαίτερη ατμόσφαιρα. Στην ιαπωνική παράδοση πχ. συνηθίζεται η ύπαρξη ελάχιστων ανοιγμάτων και μάλιστα χαμηλά στον τοίχο που δεν επιτρέπουν τη θέα προς τα έξω. Σ' αυτή την περίπτωση, υπάρχει μια αύρα γαλήνης και εσωστρέφειας, που επιτρέπει τη συγκέντρωση της προσοχής στο εσωτερικό⁷³. Κάποιες φορές, όμως, μπορεί να δημιουργήσει κλειστοφοβική διάθεση.

Δέντρα, κήποι, πολυκατοικίες, δρόμοι... Πολλών ειδών θέα ... Ή εσωστρέφεια... Ο καθένας επιλέγει την ατμόσφαιρα που του ταιριάζει...

⁷³ Corrodi M, Spechtenhauser Kl, «*Illuminating*», σελ. 202- 206

Εικ. 244- 246: Σχετικά άδειοι χώροι

Εικ. 240-243: Γεμάτοι χώροι

6. Πλήθος αντικειμένων

«Οι άνθρωποι, είτε είναι συνειδητοποιημένοι γι' αυτό είτε όχι, τη δύναμη και την ενθάρρυνση που αποκομίζουν είναι από την ατμόσφαιρα που δημιουργείται από τα αντικείμενα γύρω τους...»

F. L. Wright

Η αρχιτεκτονική του χώρου, δηλαδή το μέγεθος, το σχήμα του, τα δομικά υλικά του, για τα οποία μιλήσαμε, αποτελούν στοιχεία που επιλέχθηκαν εξαρχής από τον αρχιτέκτονα. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια ζωής του κτιρίου, ο ίδιος ο χρήστης, μπορεί να αλλάξει ριζικά το ύψος του χώρου, ανάλογα με τα αντικείμενα, με τα οποία θα τον γεμίσει⁷⁴. Η επιλογή και το πλήθος των αντικειμένων, δηλαδή, καθορίζουν την ατμόσφαιρα.

Η σχέση του όγκου του χώρου και του χώρου που καταλαμβάνεται από αντικείμενα και ανθρώπους, ορίζει πόσο άδειος ή πολυάσχολος φαίνεται ο χώρος, οπότε και πόσο έντονη ή χαλαρή είναι η αύρα του.. Ας σημειωθεί, ότι και τα χρώματα καταλαμβάνουν χώρο⁷⁵. Ένα δωμάτιο βαμμένο έντονα φαντάζει πιο γεμάτο από ένα απαλά βαμμένο, ιδίως αν έχει pattern. Επιπλέον, αντικείμενα με έντονο χρώμα, φαίνονται μεγαλύτερα και βαρύτερα και κάνουν το χώρο να φαίνεται μικρότερος και πιο γεμάτος⁷⁶. Γενικά, ένας υπερβολικά γεμισμένος χώρος κουράζει. Βέβαια, η εκτίμηση, αν ο χώρος είναι σχετικά άδειος ή παραγεμισμένος, είναι υποκειμενική και η προτίμηση εξαρτάται από το γούστο του χρήστη. Κάποιος χαρακτηρίζει την ατμόσφαιρα ενός γεμάτου δωματίου οικεία, ενώ άλλος κουραστική.

Πάντως, η δυνατότητα του χρήστη να διαλέξει τα αντικείμενα και να διαμορφώσει το χώρο του είναι πολύ σημαντική για να δημιουργηθεί αύρα οικειότητας στο χώρο. *«Ένας χώρος για να μεταμορφωθεί σε σπίτι, ο χρήστης πρέπει να μπορεί να αναπτύξει δεσμούς μαζί του και να προσαρμοστεί σ' αυτό.»⁷⁷*

⁷⁴ Zumthor P, «*Atmospheres*», σελ. 35- 39

⁷⁵ Miller M C., «*Color for interior architecture*», σελ. 19- 24

⁷⁶ Όπως 75

⁷⁷ Corrodi M, Specht enhauser Kl, «*Illuminating*», σελ. 181- 184

«Το κτίριο είναι ότι ακριβώς βλέπουμε και ακουμπάμε.....

..... ότι αισθανόμαστε κάτω από τα πόδια μας...»

P. Zumthor

Η ατμόσφαιρα του χώρου προσλαμβάνεται με όλες τις αισθήσεις μας. Μάλιστα, όσο πιο πολυαισθητηριακή είναι η εμπειρία, τόσο πιο ενδιαφέρων σε ατμόσφαιρα, γίνεται ο χώρος. Ως τώρα, αναφερθήκαμε σε στοιχεία που τη διαμορφώνουν οπτικά. Ωστόσο, και η ακοή προσλαμβάνει, πολύ αξιόλογες πληροφορίες και η ακουστική των χώρων διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την ατμόσφαιρά τους. Για να καταλάβουμε τη σημασία του ήχου στην ατμόσφαιρα, αρκεί να σκεφτούμε πχ. μια σκηνή θρίλερ χωρίς τον ήχο της.

7. Ακουστική

«Ακούστε! Οι εσωτερικοί χώροι είναι σαν μεγάλα μουσικά όργανα που μαζεύουν τον ήχο, τον ενισχύουν, τον μεταδίδουν παντού...»
P. Zumthor

Κατά τον Zumthor, σε κάθε χώρο, υπάρχουν οι ήχοι που προκύπτουν από τις διάφορες δραστηριότητες που γίνονται σε αυτόν, αλλά και οι ήχοι που εκπέμπουν οι ίδιοι οι χώροι, ακόμη κι αν δε γίνεται καμιά δραστηριότητα μέσα σ' αυτούς⁷⁸. Μάλιστα, κτίρια που παράγουν όμορφους ήχους, δημιουργούν ατμόσφαιρα οικειότητας.

Η ακουστική του χώρου εξαρτάται από την αρχιτεκτονική του ίδιου του χώρου (σχήμα, όγκο, επιφάνεια υλικών, τρόπος εφαρμογής υλικών κλπ.) και από το είδος και τη θέση της ηχητικής πηγής.

Για να υπάρχει «καλή» ακουστική σε ένα χώρο, θα πρέπει να εξασφαλίζεται επαρκής ακουστότητα, ομοιόμορφη κατανομή του ήχου, ο βέλτιστος χρόνος αντήχησης, αποφυγή ηχούς και ηχητικών σκιών, ευκρίνεια, καθαρότητα, καταληπτότητα του ήχου κλπ⁷⁹.

Πέρα από τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί για την «καλή» ακουστική ενός χώρου, έχουν διαμορφωθεί τα υποκειμενικά κριτήρια «καλής» ακουστικής.⁸⁰ Η πλουσιότητα, η οικειότητα, η διαύγεια, η λαμπρότητα, η ζεστασιά κλπ είναι μερικά από τα κριτήρια αυτά.

⁷⁸ Zumthor P. «*Atmospheres*», σελ. 29- 31

⁷⁹ Τσιλίκας Ν, «*Ακουστικός σχεδιασμός χώρων*», σελ. 64- 86

⁸⁰ Όπως 79, σελ. 40- 42

Σε κτίρια με παράξενες συνθήκες ακουστικής δημιουργείται και περίεργη ατμόσφαιρα. Ας σκεφτούμε, πόσο αλλόκοτη αύρα κυριαρχεί σε ένα τούνελ, όπου κάθε λέξη μας συνοδεύεται από την αλλόκοση ηχώ, ή σε ένα πανύψηλο, άδειο ναό, όπου υπάρχει χαμηλή ευκρίνεια και κάθε συλλαβή που λέμε πέφτει πάνω στην επόμενη...

Εικ. 247- 248: Παράξενη ακουστική

Ας σημειωθεί εδώ, ότι κάποιιοι ήχοι προκαλούν χαλάρωση και μείωση του στρες, διαμορφώνοντας έτσι, αύρα γαλήνια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ήχοι της φύσης, όπως ο παφλασμός του κύματος, το κελάηδισμα των πουλιών κλπ.

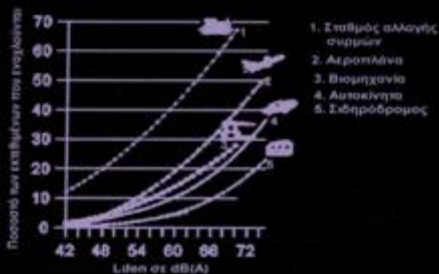
Πέρα από τον ήχο, σε ένα χώρο υπάρχει και ο θόρυβος, ο ανεπιθύμητος, δηλαδή, ήχος. Εκείνος συνδράμει πολύ έντονα στην πρόκληση ενοχλητικής και κουραστικής ατμόσφαιρας, αφού προκαλεί δυσκολία στην εκτέλεση των εργασιών και στον ύπνο, παρανοήσεις και εκνευρισμό⁸¹. Ανάλογα με τη στάθμη του, τη διάρκεια έκθεσης σε αυτόν, το είδος του, την πηγή προέλευσής του κλπ. μπορεί να γίνει περισσότερο ή λιγότερο ενοχλητικός. Όσον αφορά το είδος του, πχ. οι μη περιοδικοί ήχοι είναι πιο ενοχλητικοί από τους περιοδικούς ή τους συνεχείς, η ομιλία είναι πιο ενοχλητική από τη μουσική κλπ. Επίσης, ο άνθρωπος μπορεί να δείξει διαφορετική ανοχή στον ήχο, ανάλογα με την πηγή προέλευσης, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα⁸².

⁸² Όπως 86, σελ. 331

Εικ. 249- 250: Ήχοι της φύσης

⁸¹ Ευθυμιάτος Δ, «Ακουστική και κτιριακές εφαρμογές», σελ. 299

Τέλος, κάθε χρήστης (συνήθειες ηλικία κλπ), ενοχλείται διαφορετικά, αλλά πάντα περισσότερο τη νύχτα⁸³.

Πέρα από τους απλούς ήχους, η μουσική παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ατμόσφαιρα του χώρου. Σε λίγα δευτερόλεπτα μπορεί να προκαλέσει συναισθηματικές αντιδράσεις και να επηρεάσει πώς θα νιώσουμε⁸⁴. Η μουσική είναι ο ήχος των συναισθημάτων. Διαφορετικά είδη μουσικής, σημαίνουν διαφορετικές αύρες. Μέταλ, ποπ, πανκ, κλασική μουσική... κάνουν τον ίδιο χώρο να αποκτά συνεχώς άλλη αίσθηση.

⁸³ Όπως 81, σελ. 327

⁸⁴ Wernick J, RIBA Building Futures, «Building happiness», σελ. 59-60

Εικ. 251- 257: Μουσική

Οσμή

Μιλώντας για τις αισθήσεις, η οσμή είναι εξαιρετικά σημαντική για την ατμόσφαιρα ενός δωματίου. Κι αυτό, διότι, η οσμή συνδέεται πολύ άμεσα με τη μνήμη. Έτσι, δημιουργεί μια διάθεση νοσταλγίας και επομένως, ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, άλλοτε ευχάριστη κι άλλοτε δυσάρεστη, ανάλογα με την εμπειρία που μας θυμίζει. Πάντως σύμφωνα με μελέτες, κάποιες μυρωδιές μπορούν να προκαλέσουν συγκεκριμένα συναισθήματα⁸⁵. Πχ. η μυρωδιά ψησίματος προκαλεί χαλάρωση, γι' αυτό και χρησιμοποιείται σε εμπορικά κέντρα, αφού ηρεμεί τους πελάτες και τους κάνει να αγοράζουν περισσότερα.

Εικ. 258- 263: Μυρωδιές

Εικ. 264: Αρώματα και ατμόσφαιρα

⁸⁵ *Wernick J, RIBA Building Futures, «Building happiness», σελ. 58- 59*

8. Θερμοκρασία

Η θερμοκρασία του χώρου επηρεάζει καθοριστικά την ατμόσφαιρα, κάνοντάς την, άλλοτε φιλόξενη, άλλοτε όχι. Πέρα από την πραγματική θερμοκρασία που καθορίζει τη θερμική μας άνεση, υπάρχει και η φαινομενική που επηρεάζει την ψυχολογία μας. Τα χρώματα επηρεάζουν τη φαινομενική θερμοκρασία. Τα θερμά χρώματα (κόκκινο, πορτοκαλί, κίτρινο κλπ), θεωρείται ότι κάνουν το χώρο να φαίνεται θερμότερος, ενώ τα ψυχρά (μπλε, μωβ κλπ) τον ψύχουν⁸⁶. Επιπλέον, ο φυσικός φωτισμός διαφοροποιείται σε θερμοκρασία κατά τη διάρκεια της μέρας, ενώ και ο τεχνητός, έχει αλλιώτικη θερμοκρασία ανάλογα με τον τύπο της λάμπας⁸⁷. Τέλος, κάθε υλικό, επίσης συνδέεται με μια διαφορετική θερμοκρασία⁸⁸. Ανάλογα με τις προσδοκίες του χρήστη, η επιθυμητή θερμοκρασία αλλάζει. Έτσι, πχ. αν βρεθούμε το χειμώνα σε ένα χώρο με χαμηλή θερμοκρασία, θα νιώσουμε μια «κρύα» ατμόσφαιρα, που μπορεί να είναι αφιλόξενη. Αντίθετα, ο ίδιος χώρος το καλοκαίρι, θα φαντάζει δροσερός και φιλόξενος.

⁸⁶ Τόσκα Θ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα*», σελ. 178

⁸⁷ Miller M C., «*Color for interior architecture*», σελ. 125- 126

⁸⁸ Όπως 87, σελ. 128- 129

Εικ. 265-266: Χρώμα και θερμοκρασία

Εικ. 267- 268: Φωτισμός και θερμοκρασία

Εικ. 269: Υλικά και θερμοκρασία

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Αρχιτέκτονες της «ατμόσφαιρας» _ επιλεγμένα παραδείγματα

Κάποιοι αρχιτέκτονες προσέγγιζαν τα έργα τους

γύρω από την έννοια του χώρου, όχι της μορφής...

Ξεκινούσαν από μέσα προς τα έξω... Σχεδίαζαν την αίσθηση...

Επεδίωκαν να κάνουν χρήστη να αισθανθεί την αρχιτεκτονική...

Ήθελαν τα έργα τους να ερεθίζουν και τις πέντε αισθήσεις...

.....Ήταν αρχιτέκτονες της «ατμόσφαιρας».....

Για να πετύχουν την πολυπόθητη ατμόσφαιρα στα έργα τους, ασχολήθηκαν με αρκετές από τις παραμέτρους που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η ανάλυση της τεχνοτροπίας κάθε αρχιτέκτονα, θα γίνει βάσει αυτών των παραμέτρων. Τα παραδείγματα, για λόγους συντομίας, δεν θα αναλυθούν ξεχωριστά στο κείμενο. Παρατίθενται σε εικόνες και εξηγούνται σύντομα με λεζάντες.

Εικ. 270- 274: Μυστικιστική ατμόσφαιρα στα Λουτρά ... ,

A. Peter Zumthor _ Therme Vals

Ο Peter Zumthor είναι ίσως, ο αρχιτέκτονας που αφιέρωσε την περισσότερη σκέψη στο ζήτημα της ατμόσφαιρας. Το βιβλίο του «Atmospheres» αποτελεί μανιφέστο, θα λέγαμε, της ατμόσφαιρας, ενώ τα λουτρά της κοιλάδας Vals, είναι έργο μοναδικής ποιότητας εσωτερικού χώρου.

Τα λουτρά του Vals χτίστηκαν για να προσελκύσουν περισσότερο κόσμο για το γειτονικό ξενοδοχείο⁸⁹. Πρόκειται για ένα παραλληλεπίπεδο βυθισμένο σε μια πλαγιά. Αποτελείται από τα 15 διαφορετικά μπλοκς- μικρότερους όγκους, κοντά το ένα σ' άλλο, σαν παζλ, χωρίς να ακουμπούν. Η γεωμετρία τους εξαιρετικά λιτή, αλλά η ατμόσφαιρα τους μοναδική... Η διαδικασία του λουτρού μεταμορφώνεται σε μια μυστική διαδικασία, μια ιεροτελεστία μυθική, μια κατάσταση εξαγνισμού... Διότι, όπως είπε και ο Zumthor:

«Βασίζεται στην ήσυχη, πρωταρχική εμπειρία του λουτρού, της χαλάρωσης στο νερό, στην επαφή του σώματος με το νερό διαφορετικών θερμοκρασιών και σε διαφορετικά είδη χώρου, στο άγγιγμα της πέτρας⁹⁰.»

⁸⁹ Hauser S, Zumthor P, Binet H, «P Zumthor- Therme Vals», σελ. 88

⁹⁰ « Architecture 10 of 23 Peter Zumthor The Thermae of Stone»

Εικ. 280- 282: Πέτρα και νερό

Εικ. 283: Μικρά μεταλλικά στοιχεία

Υλικό

Ξεκινώντας από την ιδέα των θερμών πηγών που βγαίνουν από τους βράχους, ο Zumthor φαντάστηκε το νερό στα λουτρά να κυλάει μέσα σε ένα γιγάντιο μονόλιθο, σαν να ήταν φυσική πηγή⁹¹. Φαντάστηκε την πλαγιά σαν λατομείο, απ' όπου θα αφαιρούσαν μεγάλα κομμάτια πέτρας, κάνοντας το νερό να συγκεντρώνεται στις ρωγμές. Όπως δήλωσε ο ίδιος: «Πρέπει να φαίνεται, σαν να λαξεύτηκε από μια ομογενή μάζα πέτρας»⁹². Τελικά, πέρασε σε ένα κτίριο φτιαγμένο από πλάκες ντόπιας πέτρας, που εξακολουθεί να δίνει, όμως, αίσθηση μονολιθικότητας. Όλο το κτίριο κατασκευάστηκε από λεπτές σχιστές πλάκες, τριών διαφορετικών παχών, με σταθερό άθροισμα 15 εκ., οι οποίες συνδυάζονται με ποικίλους τρόπους, δημιουργώντας ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον οριζόντιο pattern⁹³. Πέρα από την οπτική ποικιλία και το ρυθμό, η πέτρα έχει εξαιρετική υφή. Αφού θερμανθεί από τον ήλιο ή το νερό, χαϊδεύει το ανθρώπινο σώμα, αγκαλιάζει αισθησιακά το γυμνό δέρμα.

Το νερό, το δεύτερο βασικό υλικό του Zumthor, με τις διαφορετικές του θερμοκρασίες, προκαλεί, άλλοτε τη χαλάρωση κι άλλοτε τον καθαρισμό, τον εξαγνισμό.

Μικρά μεταλλικά στοιχεία, χειρολαβές, βρύσες κλπ. είναι τα «κοσμήματα» του χώρου.

⁹¹ « Architecture 10 of 23 Peter Zumthor The Thermae of Stone»

⁹² Hauser S, Zumthor P, Binet H, «P Zumthor- Therme Vals», σελ. 96

⁹³ Όπως 92

Διαρρύθμιση

Ο Zumthor θεωρεί σημαντικό για την ύπαρξη ατμόσφαιρας, την πρόκληση μιας αίσθησης «ανάμεσα στην ηρεμία και την αποπλάνηση»⁹⁴. Η διαρρύθμιση, ή καλύτερα «η ενορχήστρωση των

χώρων», ευθύνεται γι' αυτή την αίσθηση. Οι χώροι ανάμεσα στα μπλοκ προκαλούν το χρήστη να περιπλανηθεί στο χώρο χαλαρά, σαν να κάνει βόλτα στο δάσος και να ψάξει για το δικό του μονοπάτι. Είναι ροϊκοί, δελεάζοντας τον επισκέπτη, χωρίς να τον κατευθύνουν ή να ορίζουν τη σειρά, με την οποία θα τους επισκεφθεί⁹⁵. Τα μπλοκς, από την άλλη, περιβάλλονται από τοίχους, διατηρώντας το στοιχείο της έκπληξης για το τι κρύβουν. Πχ. μια κόκκινη λάμψη στην είσοδο του μπλοκ, δελεάζει το χρήστη να εισέλθει και να ανακαλύψει το λουτρό της φωτιάς. Η περιέργεια του επισκέπτη τον οδηγεί σ' αυτό το ταξίδι της ανακάλυψης.

Μόνο κατά την είσοδό του, ο χρήστης ακολουθεί συγκεκριμένη διαδρομή. Από τον υπόγειο, σκοτεινό διάδρομο εισόδου, στα αποδυτήρια, τον εξώστη ως τον κυρίως χώρο των λουτρών. Αλλά και η διαδικασία ξεντυσίματος, γίνεται μια θεατρική εμπειρία, όπου ο χρήστης, σαν ηθοποιός, αφήνει τα καθημερινά του ρούχα κι ετοιμάζεται να μπει σε ένα μαγικό κόσμο, τον κόσμο της πέτρας⁹⁶...

⁹⁴ Zumthor P, «*Atmospheres*», σελ. 41- 45

⁹⁵ Hauser S, Zumthor P, Binet H, «*P Zumthor- Therme Vals*», σελ. 132- 140

⁹⁶ Όπως 95, σελ. 134

Εικ. 284- 286: Χώροι περιπλάνησης...

Εικ. 287: Μπλοκ και μυστήριο...

Εικ. 288- 292: Μέρα..
Απαλή σκιά_ Ακτίδες φωτός

Εικ. 296- 301: Ειδικά εφέ

Εικ. 293- 295: Νύχτα..
Τεχνητό φως_ Φαντασμαγορία

Φως

«Σχεδιάζεις το κτίριο σαν μια καθαρή μάζα σκιάς, μετά προσθέτεις φως, σαν να ήταν μια νέα μάζα που στάζει μέσα.»
Peter Zumthor

Πράγματι, στο εσωτερικό του λουτρού, όπως μέσα σε ένα σπήλαιο, διαχέεται μια απαλή σκιά, που δημιουργεί ηρεμία και γαλήνη. Ωστόσο, τα μπλοκ απέχουν μεταξύ τους, σχηματίζοντας στην οροφή σχισμές, πλάτους 6εκ. Οι ακτίδες του φωτός περνούν από τις σχισμές αυτές, δημιουργώντας φωτεινές γραμμές σε τοίχους και σε δάπεδα. Κινούμενες με την κίνηση του ήλιου, αλλάζουν τη διάθεση του χώρου στο πέρασμα της ώρας⁹⁷. Παράλληλα, το παιχνίδι του φωτός με το νερό δημιουργεί αντανάκλασεις και ratterns που εμπλουτίζουν την όψη της πέτρας. Τη νύχτα, αντίθετα, τεχνητό φως λάμπει μέσα από το νερό, οδηγώντας σε μια φαντασμαγορική ατμόσφαιρα⁹⁸. Τέλος, χρωματισμένο φως χρησιμοποιείται για ιδιαίτερα εφέ, όπως εξηγείται παρακάτω.

Χρώμα

Στα λουτρά, κυριαρχεί το μονοχρωματικό γκρι της γυμνής πέτρας, που, όμως, αλλάζει τοπικά από το χρωματισμένο φως. Σε κάποια μπλοκ, η αίσθηση ζέστης η κρούου ενισχύεται με τη χρήση έγχρωμου φωτός, το οποίο «βάφει» ολόκληρο το χώρο⁹⁹. Έτσι, πχ, στο «λουτρό της Φωτιάς», το νερό θερμοκρασίας 42° C, φωτίζεται με κόκκινο φως, τονίζοντας ακόμη περισσότερο, το αίσθημα ζέστης και χαλάρωσης. Στο «λουτρό του Πάγου», αντίθετα, το αίσθημα ψύχους από το νερό 14° C, ενισχύεται από το μπλε φωτισμό, ο οποίος συμβολίζει το καθαρό νερό και τον εξαγνισμό.

⁹⁷ Hauser S, Zumthor P, Binet H, «P Zumthor- Therme Vals», σελ. 155- 189

⁹⁸ « Architecture 10 of 23 Peter Zumthor The Thermae of Stone»

⁹⁹ Όπως 98

Ακουστική

Το λουτρό προσαρμόζεται στη συμπεριφορά των χρηστών: αν είναι θορυβώδεις, ενισχύει τις φωνές τους και τις διασκορπίζει προς όλες τις διευθύνσεις, αν είναι ήσυχoi, ακτινοβολεί ηρεμία από κάθε επιφάνεια¹⁰⁰. Σε κάθε περίπτωση, οι ήχοι από το τρεχούμενο νερό δημιουργούν αύρα χαλάρωσης.

Ο χώρος της εσωτερικής πισίνας έχει χρησιμοποιηθεί αρκετές φορές για συναυλίες μουσικής. Κατά την Annalisa Zumthor:

«Χωρίς νερό, η εσωτερική πισίνα μετατρέπεται σε ένα χώρο συναυλιών... ο ήχος των εγχόρδων ενώνεται με αυτόν της άδειας πισίνας, αναπηδά από τοίχο σε τοίχο, από δάπεδο σε οροφή.»¹⁰¹

Ενδιαφέροντα ακουστικά εφέ παρατηρούνται στο «λουτρό του Ήχου»¹⁰². Ένα παράξενο κουδούνισμα ηχεί απ' την οροφή, ενώ ο στενός, πανύψηλος χώρος, ανακλά πολλαπλά τον ήχο και λειτουργεί ως αντηχητής, κάνοντας τη φωνή του επισκέπτη να ακούγεται αλλόκοση και την ατμόσφαιρα, πραγματικά αλλόκοτη.

Ομοίως στο χώρο με την «πέτρα που ηχεί», ήχοι παραγόμενοι από πέτρες πλημμυρίζουν το χώρο και οι κραδασμοί που δημιουργούνται, προσλαμβάνονται από ολόκληρο το σώμα σαν μασάζ¹⁰³.

Εικ. 302- 303: Ήχοι νερού

Εικ. 304: Συναυλία στα λουτρά

Εικ. 305: «Λουτρό του ήχου»

¹⁰⁰ Hauser S, Zumthor P, «P Zumthor- Therme Vals», σελ. 192- 199

¹⁰¹ Όπως 100, σελ. 192- 199

¹⁰² Όπως 100, σελ. 192- 199

¹⁰³ Όπως 100, σελ. 192- 199

Θέα

Τα λουτρά περιβάλλονται από ένα εξαιρετικά πλούσιο φυσικό τοπίο, την κοιλάδα, το βουνό, αχυρώνες, βοσκοτόπια κλπ. Οι κοινόχρηστοι χώροι, γενικά, ανοίγονται στη θέα της φύσης, δημιουργώντας ατμόσφαιρα χαλάρωσης και γαλήνης. Οι πιο ιδιωτικοί χώροι (δωμάτια μασάζ κλπ), έχουν μεγαλύτερη εσωστρέφεια για να εξασφαλίσουν άνεση. Έτσι, παρέχουν αύρα οικειότητας, γίνονται τα μικρά καταφύγια, κρυψώνες¹⁰⁴.

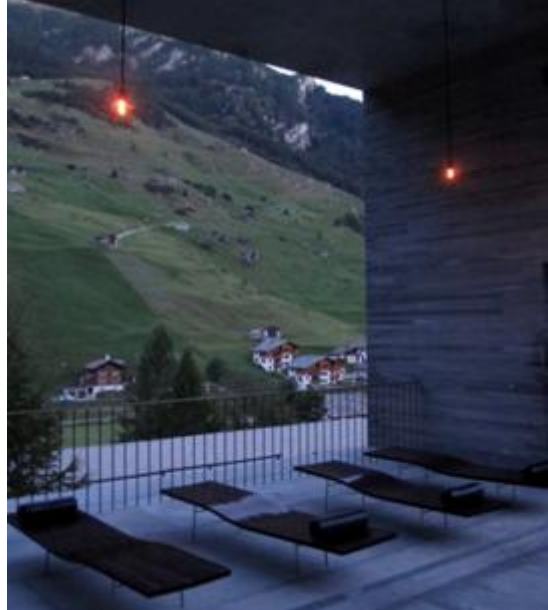
Οσμή

Σε κάποιους χώρους των λουτρών, η οσμή γίνεται βασικό συστατικό της ατμόσφαιρας. Στο «λουτρό των Λουλουδιών» πχ., οι ευωδιαστές μυρωδιές λουλουδιών πλημμυρίζουν τον αέρα και μαζί με τα χρυσά πέταλα που λαμπυρίζουν στο νερό, φέρνουν μια αύρα παραμυθιού και μαγείας¹⁰⁵...

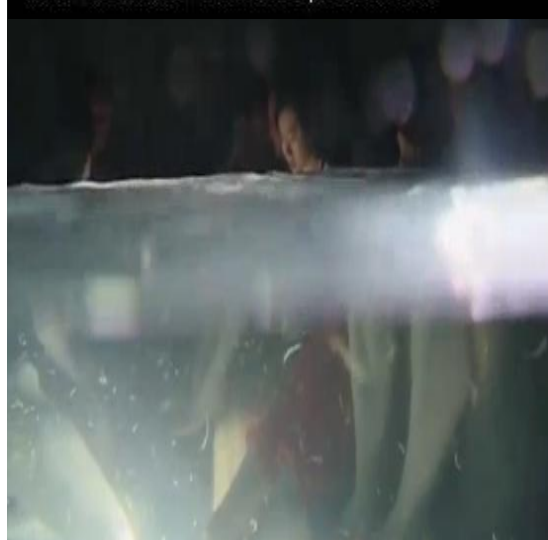
Η ατμόσφαιρα των λουτρών έχει κάτι το μυθικό, το μυστικιστικό... Κρίνοντας από όσα ειπώθηκαν, μάλλον δικαίως λένε οι επισκέπτες, ότι περπατώντας στα λουτρά του Vals, είναι σαν να βυθίζεσαι σε έναν άλλο κόσμο...

¹⁰⁴ Hauser S, Zumthor P, «P Zumthor- Therme Vals», σελ. 200-201

¹⁰⁵ Όπως 104, σελ. 180

Εικ. 306- 308: Θέα στο φυσικό τοπίο

Εικ. 309: «Λουτρό των λουλουδιών»

Εικ. 310- 319: Χρώμα.. Μαγική ατμόσφαιρα..

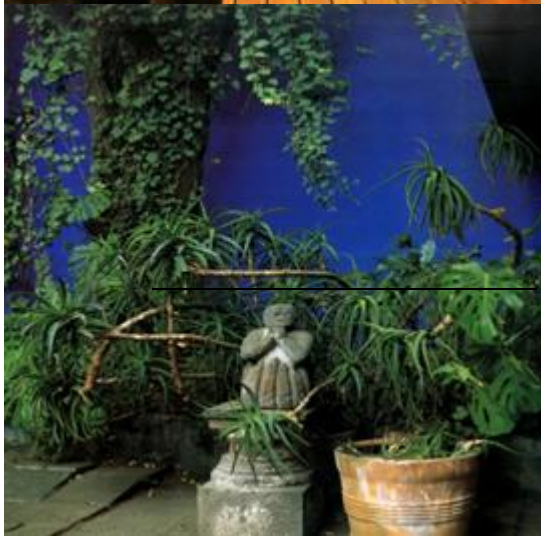
B. Luis Barragan

«Τιςτεύω ότι ο ιδανικός χώρος πρέπει να περιέχει στοιχεία μαγείας, γαλήνης και μυστηρίου...»
Luis Barragan

Χρώμα, φως, φύση, αισθήσεις... όλα σε ένα διαρκές παιχνίδι στα έργα του μεγάλου Μεξικανού αρχιτέκτονα. Οι συνθέσεις του είχαν εξαιρετικά λιτή γεωμετρία, δημιουργώντας γυμνές όψεις που, όμως, μάσκαραν έναν πολύπλοκο εσωτερικό πλούτο¹⁰⁶. Στα έργα του κυριαρχεί αύρα γαλήνης, εσωτερικότητας, στοχασμού και οικειότητας. Όπως εύλογα είπε για την οικία του Barragan, ο L. Καρν: *«Το σπίτι του δεν είναι απλά ένα σπίτι. Είναι το σπίτι. Ο καθένας μπορεί να νιώσει σαν στο σπίτι του εκεί. Τα υλικά του είναι παραδοσιακά και ο χαρακτήρας του αιώνιος.»*

Τα μέσα, με τα οποία, επιτύχαινε γενικά, την ατμόσφαιρα που περιγράφηκε, αναλύονται παρακάτω.

¹⁰⁶ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 137- 139

Φωτισμός

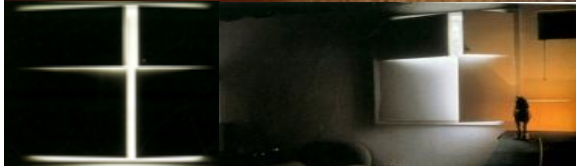
Το φως, για τον Barragan ήταν κυρίαρχο στοιχείο για τη διαμόρφωση της κατάλληλης ατμόσφαιρας¹⁰⁷. Γενικά, στα έργα του κυριαρχεί το σκιερό φως. Ο ίδιος θεωρούσε ότι η σκιά είναι βασική για να προστατεύει από το εκτυφλωτικό φως του Μεξικού και να δημιουργεί γαλήνια ατμόσφαιρα, που είναι αναγκαία στον ιδιωτικό χώρο. Έτσι, τα αντικείμενα και τα έπιπλα λούζονται σε μια ήπια φωτεινότητα που προκαλεί το ξεθώριασμα των περιγραμμάτων τους, το λεγόμενο *sfumato* και δημιουργεί μια αύρα γαλήνης και ηρεμίας. Τα έργα του, δηλαδή, είναι κόσμοι σκιάς και ειρήνης, κάνοντας εμφανή την επιρροή του από τη μοναστηριακή αρχιτεκτονική. Ο Barragan διαμόρφωνε ευρέως σκιερές γωνίες, τις «κρυψώνες», για τις οποίες είπε χαρακτηριστικά: «Ο

άνθρωπος χρειάζεται την κρυψώνα του, ένα μέρος για να αποτραβηχτεί, να απομονωθεί ...». Μάλιστα, αρκετές φορές κατάργησε παράθυρα ή πρόσθεσε τοίχους για να πετύχει την απαραίτητη ιδιωτικότητα.

Βέβαια, για λόγους ποικιλίας, χρησιμοποιούσε σημειακά εκτυφλωτικό φως που όμως, είναι σποραδικό και ελεγχόμενο. Τότε, οι ακτίδες φωτός, τρυπούν τα σκοτεινά βάθη, δημιουργώντας δραματικότητα στο χώρο.

¹⁰⁷ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 164- 167

Οι μέθοδοι φωτισμού που χρησιμοποιούσε είναι αρκετές¹⁰⁸: άμεσο ή έμμεσο φως από το πλάι, φως από υπερυψωμένο άνοιγμα, φως φιλτραρισμένο από έγχρωμο γυαλί ή δίχτυ, φως ρυθμιζόμενο με παραθυρόφυλλα κλπ.

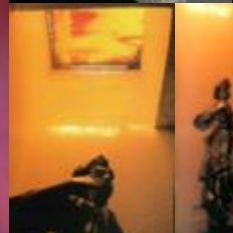
Εικ. 325- 329: Φως ρυθμιζόμενο με παραθυρόφυλλα

Εικ. 330- 332: Τεχνητό φως

Εικ. 333- 335: Φως από υπερυψωμένο άνοιγμα

Εικ. 336- 338: Φως φιλτραρισμένο από έγχρωμο γυαλί

¹⁰⁸ Όπως 107, σελ. 164- 167

Εικ. 339- 342: Χρώμα από έγχρωμο φως

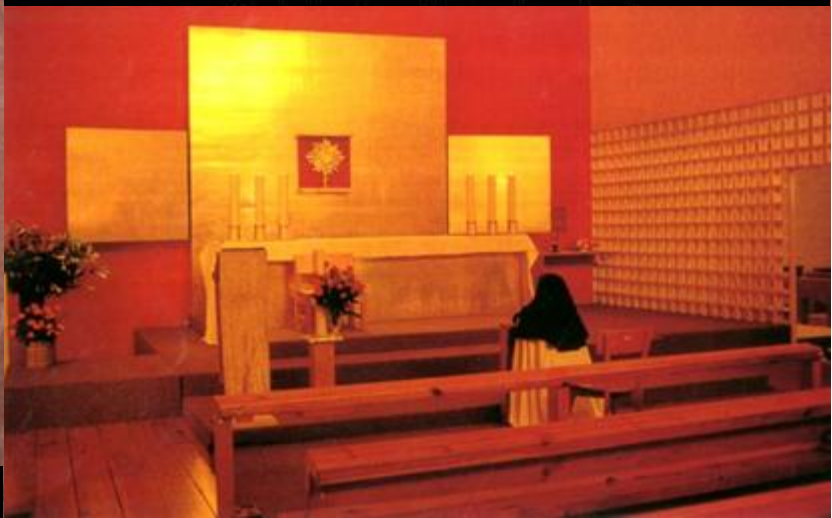
Εικ. 351- 352:

Εικ. 347- 350: Έγχρωμες επιφάνειες σε αλληλεπίδραση

Εικ. 343- 344: Χρώμα από γειτονική επιφάνεια

Μονόχρωμες επιφάνειες

Χρώμα

Το χρώμα είναι το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του Barragan. Το χρησιμοποιούσε σε κάθε επιφάνεια, κάνοντας την παρουσία των τοίχων ακόμη εντονότερη. Η παλέτα του εμπνεόταν από τη Μεξικάνικη παράδοση (ροζ, μωβ, χρυσοκίτρινο, ώχρα), αλλά και από τη διδασκαλία του Bauhaus (κόκκινο, μπλε). Η επιλογή του χρώματος γινόταν επί τόπου, μετά από άπειρες επισκέψεις στο χώρο και πάντα βάσει της ψυχολογικής και φυσικής επίδρασής του, την οποία γνώριζε πολύ καλά¹⁰⁹. Όπως έχει πει χαρακτηριστικά για το χρώμα:

«Χρειάζεται για να μεγαλώνει ή να μικραίνει ένα χώρο. Επίσης είναι χρήσιμο για να προσθέτει εκείνο το άγγιγμα μαγείας που χρειάζεται ένας χώρος.»¹¹⁰

Έτσι το χρησιμοποιούσε για να προκαλέσει συναίσθημα και αισθησιασμό, αλλά και για να μεγαλώσει οπτικά ή να φωτίσει μικρούς ή σκοτεινούς χώρους. Οι τεχνικές του ήταν πολλαπλές¹¹¹: ολόκληρες επιφάνειες βαμμένες με ένα χρώμα, διαφορετικές έγχρωμες επιφάνειες σε αλληλεπίδραση, λευκές επιφάνειες βαμμένες με φως από έγχρωμο γυαλί ή από γειτονική έγχρωμη επιφάνεια, διάσπαρτο χρώμα σε αντικείμενα και έργα τέχνης.

¹⁰⁹ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 148

¹¹⁰ Όπως 109, σελ. 183

¹¹¹ Όπως 109, σελ. 190

Υλικά

Τα υλικά του είναι παραδοσιακά. Αξιοσημείωτο είναι το ενδιαφέρον στην όψη και την αφή, των σχεδίων στον παχύ σοβά των τοίχων, λόγω του φωτός¹¹².

Κλίμακα

Η ανθρώπινη κλίμακα του αρχιτέκτονα, οφείλεται, εν μέρει, για την αύρα οικειότητας. Το ύψος των χώρων δεν ξεπερνά τα 3,5 μ. Μόνο κάποια δωμάτια αποκτούν διπλό ύψος για ποικιλία¹¹³.

Εικ. 353- 355: Ανθρώπινη κλίμακα
Παραδοσιακά υλικά

Διαρρύθμιση

Το τεράστιο ενδιαφέρον στους χώρους του Barragan, προκαλείται και από τη διαρρύθμιση τους. Οι χώροι ρέουν ο ένας μέσα στον άλλο και ο επισκέπτης μεταβαίνει διαρκώς σε χώρους με διαφορετικές ποιότητες (από κλειστούς σε ανοιχτούς, από φωτεινούς σε σκοτεινούς κοκ). Αυτή η σταδιακή αποκάλυψη των χώρων αποκαλεί το λεγόμενο «αρχιτεκτονικό στριππίζ»¹¹⁴! Παράλληλα, οι ελεύθερα τοποθετημένοι τοίχοι φέρνουν έκπληξη και μυστήριο για το τι κρύβεται πίσω τους¹¹⁵.

Εικ. 356- 358: Μυστήριο και έκπληξη

¹¹² Pauly D, Barragan L, Haberset zer J, «Barragan», σελ. 164- 167

¹¹³ «Great Architects - L Barragán - 1980 Pritzker Prize Laureate»

¹¹⁴ Όπως 113

Θέα

Τα κτίρια του αρχιτέκτονα, προσαρμοσμένα στο μεξικάνικο τρόπο ζωής, παρέχουν εσωστρέφεια, ιδιωτικότητα και προστασία¹¹⁶. Το εσωτερικό απομονώνεται από τον πολύβουο αστικό περίγυρο. Τα ανοίγματα δε «βλέπουν» προς το δρόμο, αλλά πίσω, προς κάποιον ήσυχο, διαμορφωμένο κήπο με πλούσια βλάστηση και υδάτινα στοιχεία. Η θέα της φύσης ενισχύει την αύρα γαλήνης. Βέβαια, και ο κήπος ή οι ταράτσες, περιβάλλονται από ψηλούς τοίχους, διατηρώντας άνοιγμα μόνο προς τον ουρανό.

Ακουστική

Η απότομη μετάβαση, από την πολύβουη πόλη, στο ήσυχο, απομονωμένο, εσωτερικό, ενισχύει την ήρεμη αύρα του χώρου¹¹⁷.

..... Luis Barragan.....

Ο αρχιτέκτονας των αισθήσεων, του συναισθήματος, του αισθησιασμού... Με οδηγό του, τη μαγεία, δικαίως απέσπασε το διεθνές βραβείο της «ύψιστης δράσης ποιητικής φαντασίας»¹¹⁸...

¹¹⁵ «Luis Barragán: The Architectural Magician»

¹¹⁶ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 163

¹¹⁷ Όπως 116, σελ. 174

¹¹⁸ Buendbia J, Josbe M, Pallomar J, Eguiarte G, «The life and work of Luis Barragan», σελ. 219

Εικ. 359- 360: Θέα σε κήπους

Εικ. 361: Εσωστρέφεια

Εικ. 362: Ταράτσα

Εικ. 363- 368: Πνευματικότητα και ασκητισμός στην ατμόσφαιρα...

Γ. Tadao Ando

Ο δεξιοτέχνης του τσιμέντου, με τις αυστηρές συνθέσεις γεωμετρικών σχημάτων στα κτίρια του, το πνευματικό φως, την αλληλοδιδείσδυση κτιρίου- φύσης και την ιαπωνική αισθητική της απουσίας, κατάφερε να δημιουργήσει έργα που «μιλούν απ' ευθείας στην καρδιά»¹¹⁹. Έργα με ατμόσφαιρα πνευματικότητας και ασκητισμού, ησυχίας και αρμονίας, απλότητας και «αδειοσύνης»¹²⁰.

¹¹⁹ Furuyama M, «*Ταντάο Άντο*», σελ. 13

¹²⁰ Blaser W, «*Tadao Ando: architecture of silence*», σελ. 13- 19

Υλικά

Τα υλικά του Ando ήταν καθοριστικά για τη διαμόρφωση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της αρχιτεκτονικής του. Η λακωνικότητα στην επιλογή τους και η χρήση τους στην ατόφια μορφή τους, χωρίς πρόσθετη επεξεργασία, οφείλονται για την αύρα απλότητας και αυστηρότητας που κυριαρχεί στο χώρο του. Μάλιστα, επειδή προτιμάει φυσικά υλικά, σε σημεία όπου αγγίζει ο άνθρωπος, το αίσθημα της οικειότητας αυξάνεται.

Το βασικότερο υλικό του, το σκυρόδεμα, με τη γύμνια της υφής του και την πρωτόγονη δύναμή του, δίνει στο χώρο την αίσθηση αδειοσύνης, ασκητισμού και μοναξιάς. Δημιουργεί μια αισθητική της απουσίας, που είναι η πεμπτουσία του Ιαπωνικού πολιτισμού¹²¹. *Μια αισθητική, στην οποία, ο χώρος του τίποτα μετατρέπεται σε ένα δοχείο συγκινήσεων, σε ένα αντικείμενο προορισμένο να προκαλέσει την υποκειμενική συναισθηματική μέθεξη*¹²². Ωστόσο, η εκλεπτυσμένη υφή του σκυροδέματος δημιουργεί μια αέρινη, φίνα αίσθηση, απαλλαγμένη από την τραχύτητα. Υπάρχει, δηλαδή, ένας δυϊσμός σκληρού υλικού- απαλού αγγίγματος¹²³. Στην επιφάνεια του μπετόν,

¹²¹ Furuyama M, «Ταντάο Άντο», σελ. 13

¹²² Όπως 121, σελ. 15

¹²³ Όπως 121, σελ. 13

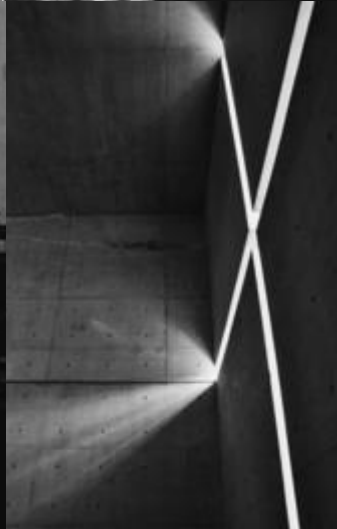
συνήθως φαίνονται οι τρύπες από τις βίδες των καλουπιών που χρησιμοποιήθηκαν, οι οποίες δημιουργούν ένα pattern που εμπλουτίζει την όψη και την υφή του υλικού¹²⁴. Γενικά, η αυστηρή πολυτέλεια του υλικού δημιουργεί ιδιαίτερο αισθησιασμό και μοναδική γοητεία. Το αξιοσημείωτο στην αρχιτεκτονική του Ando είναι ότι οι ιδιότητες των υλικών διευρύνονται ή αλλάζουν ριζικά υπό την επίδραση του φωτός, όπως θα εξηγηθεί αργότερα.

Χρώμα

Η επιλογή του ανεπίχριστου σκυροδέματος, ως βασικού υλικού, δίνει στο χώρο ένα ενιαίο γκριζωπό χρώμα. Αυτό ενισχύει το μινιμαλισμό και την αυστηρότητα του χώρου.

¹²⁴ Blaser W, «Tadao Ando: architecture of silence», σελ. 13- 19

Εικ. 376- 381: Φως... κίνηση... δυναμισμός... υπερβατικότητα...

Φως

«Όποτε συναντώ ένα καλαίσθητα διαμορφωμένο ιαπωνικό χώρο, θαυμάζω την κατανόηση που επιδεικνύουμε απέναντι στο χειρισμό των μυστικών της σκιάς... [...]... Σε κατακυριεύει το συναίσθημα της ατμόσφαιρας, όπου βασιλεύει η απόλυτη ησυχία, η αμετάβλητη ηρεμία της σκιάς»
Tanizaki

Γενικά, στην ιαπωνική παράδοση, όπως σχολίασε ο *Tanizaki*, κυριαρχεί η σκιά. Και στα έργα του Ando, η σκιά, η απλότητα της μορφής, τα ομογενή υλικά και το μονότονο χρώμα δημιουργούν αυστηρότητα, γαλήνη στο χώρο...

..... Και ξαφνικά... έρχεται το φως... και μεταμορφώνει το χώρο... του δίνει δραματικότητα, πνευματικότητα, ζωντάνια¹²⁵. Με τις συνεχείς του διακυμάνσεις, εισάγει το χρόνο, την κίνηση, το δυναμισμό και το διαρκή μετασχηματισμό της αίσθησης που προκαλεί¹²⁶. Το φως δίνει πνοή στο έργο του Ando. Φέρνει την υπερβατικότητα...

«Η χωρική δημιουργία στην αρχιτεκτονική βασίζεται εξ' ολοκλήρου, στην πυκνότητα, ποιότητα και αγνότητα του φωτός.»

Ο Ando επιδιώκει τη «... δημιουργία ενός χώρου, όπου το παιχνίδι με το φως γεννά τη ζωτικότητα.» Παράλληλα, το φως προσδίδει στα υλικά, ιδιότητες που αντιπαρατίθενται στα τεχνικά χαρακτηριστικά τους. Έτσι, το σκυρόδεμα, παρότι βαρύ υλικό, υπό την επίδραση του φωτός, χάνει τη στιβαρότητά του και αποκτά αίσθηση ελαφρότητας.

Βέβαια, το φως στα έργα του Ando, αναδεικνύεται επειδή είναι συνυφασμένο με το σκοτάδι. Όπως ο ίδιος έχει πει: *«Επιδίωξή μου είναι ο συσχετισμός και ο διάλογος μεταξύ φωτός και σκότους.»* Το πυκνό αυτό σκοτάδι, κάνει το φως να φαίνεται οξύ με περίγραμμα και έντονη, δραματική παρουσία¹²⁷.

¹²⁵ Furuyama M, «*Tadao Ando*», σελ. 13- 15

¹²⁶ Blaser W, «*Tadao Ando: architecture of silence*», σελ. 13- 19

¹²⁷ Όπως 125, σελ. 13- 15

Εικ. 382- 383: Άνοιγμα σε θέα φύσης

Εικ. 384- 385: Αφαιρετική είσοδος φύσης

Θέα

Στα κτίρια του αρχιτέκτονα, η φύση έχει πάντα μια θέση στο εσωτερικό, γι' αυτό και βασιλεύει μόνιμα μια αύρα γαλήνης και ηρεμίας. Αυτό επιτυγχάνεται με 2 διαφορετικές αρχιτεκτονικές επιλογές: το άνοιγμα στη θέα της φύσης ή την αφαιρετική είσοδό της. Όταν τα κτίρια βρίσκονται σε πλούσιο φυσικό τοπίο, το κτίριο αποκτά μεγάλα ανοίγματα, σε βαθμό που να γίνεται μια αλληλοδιείσδυση εσωτερικού- εξωτερικού φυσικού περιβάλλοντος. Όταν, αντίθετα, το κτίριο χωροθετείται σε αστικό περιβάλλον, τότε αποκτά μια ασπίδα προστασίας προς την ακατάστατη εικόνα της μεγαλόπολης και αποκόπτει τη θέα προς αυτή¹²⁸. Έτσι, γίνεται ένας χώρος «κάθαρσης», εσωστρεφής που επιτρέπει την

είσοδο της φύσης συμβολικά, αφαιρετικά, όχι με τη μορφή της θέας, αλλά με την ελεγχόμενη είσοδο μόνο ορισμένων στοιχείων της, δηλαδή, του φωτός και του αέρα¹²⁹. Διότι, όπως έχει πει: *«Επιδίωξή μου είναι η ένταξη της παρουσίας της φύσης στον αυστηρά αρχιτεκτονημένο χώρο με τη μορφή μιας διάφανης λογικής. Στοιχεία όπως το νερό, το φως και ο αέρας προσδίδουν στην αρχιτεκτονική ένα ρεαλιστικό χαρακτήρα που αφυπνίζει την ανθρώπινη υπόσταση»* Σ' αυτή την περίπτωση, τα ανοίγματα είναι χαμηλές επιμήκεις λωρίδες ή σχισμές στο περίβλημα, είναι *«λιγότερο παράθυρα και περισσότερο οπές, απ' όπου διέρχεται το φως»*.

¹²⁸ Furuyama M, «*Tan-tao An-to*», σελ. 15

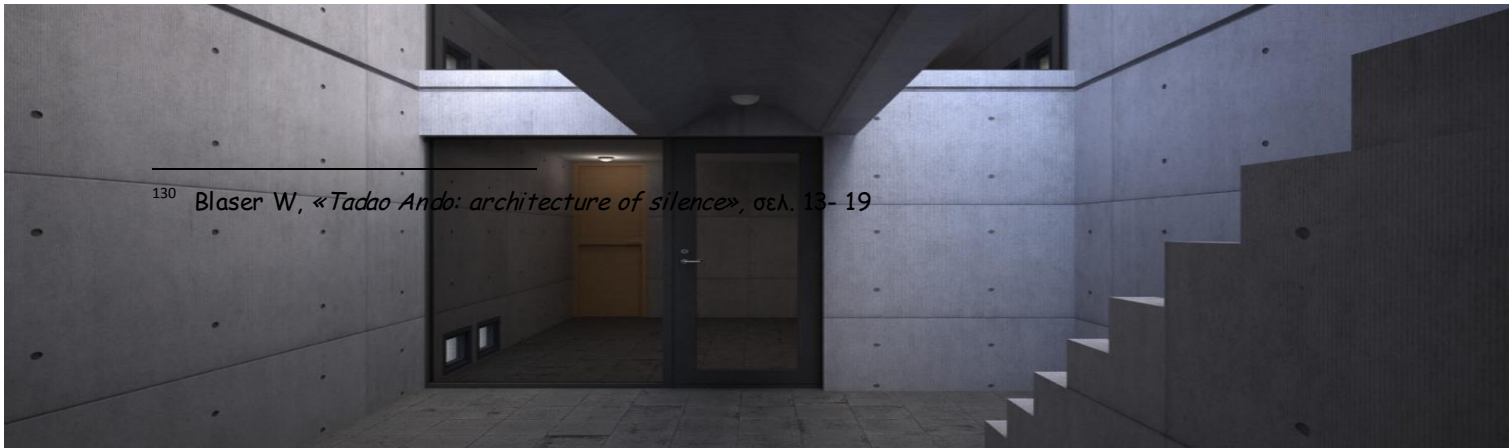
¹²⁹ Furuyama M, «*Tadao Ando*», σελ. 31- 33

Ακουστική

Οι στιγμές ησυχίας, κατά τον αρχιτέκτονα, είναι δώρο... «Στην ησυχία νιώθουμε άνετα», όπως ισχυρίζεται¹³⁰. Γι' αυτό, στους χώρους του βασιλεύει μοναστική ησυχία, απομόνωση από το πολύβουο εξωτερικό και κατάνυξη.

Θα λέγαμε ότι τα έργα του Ando, τελικά αποκτούν μια μυσταγωγική, καταλυτική ατμόσφαιρα, που μας μεταφέρει από τα καθημερινά και τα εγκόσμια, στα υπερκόσμια, τα ουράνια, τα θεία...

¹³⁰ Blaser W, «Tadao Ando: architecture of silence», σελ. 13-19

Εικ. 386- 390: Συγκλονιστική ατμόσφαιρα στο μουσείο...

Δ. Daniel Libeskind_ Jewish Museum Berlin

Το Εβραϊκό μουσείο του Βερολίνου είναι το μοναδικό, ίσως, μουσείο, που για δυο ολόκληρα χρόνια λειτουργούσε χωρίς εκθέματα και, παρ' όλα αυτά, προσέλκυσε 350.000 επισκέπτες¹³¹. Κι αυτό αφού, το ίδιο το μουσείο είναι έκθεμα που με την συγκλονιστική ατμόσφαιρά του, που βάζει τον επισκέπτη να συμπάσχει στα μαρτύρια των Εβραίων.

Το μουσείο αποτελείται εσωτερικά από 3 άξονες - διαδρόμους: της συνέχειας, της εξορίας και του ολοκαυτώματος. Ο πρώτος οδηγεί στον πάνω όροφο με τους υπόλοιπους εκθεσιακούς χώρους, ο δεύτερος στον «κήπο της εξορίας» και ο τρίτος στον «πύργο του ολοκαυτώματος». Αυτοί εκφράζουν τις τρεις εμπειρίες των Εβραίων στη Γερμανία¹³².

¹³¹ « Architecture 12 of 23 Daniel Libeskind Jewish Museum Berlin»

¹³² Schneider B, Libeskind D, «Daniel Libeskind: Jewish Museum Berlin», σελ. 36

Συγκεκριμένη χρήση_ Μουσείο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο, αναλύθηκαν κάποιες χρήσεις που δημιουργούν κάπως «αυτόματα» ατμόσφαιρα. Το μουσείο, εν προκειμένω, ως τέτοια χρήση, φορτίζει συναισθηματικά αμέσως τον επισκέπτη, αφού τον παρασύρει στην μαύρη σελίδα της εξόντωσης χιλιάδων Εβραίων κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αφενός, το μουσείο, το οποίο προσομοιάζει θάλαμο συγκέντρωσης κι αφετέρου, τα εκθέματα (φωτογραφίες, γράμματα δολοφονηθέντων Εβραίων κλπ), δημιουργούν μια «βαριά» και καταθλιπτική ατμόσφαιρα.

Υλικό_Χρώμα

Το μεγαλύτερο τμήμα του εσωτερικού του μουσείου είναι φτιαγμένο με εμφανές μπετόν. Η γύμνια της υφής και το γκριζο χρώμα του, συνδυαζόμενο με τα σκουρόχρωμα δάπεδα και τις οροφές,

Εικ. 393: Περίεργη προοπτική

Εικ. 394: Κλίση δαπέδων

Εικ. 395: Κεκλιμένοι τοίχοι

Εικ. 396: Ένταση

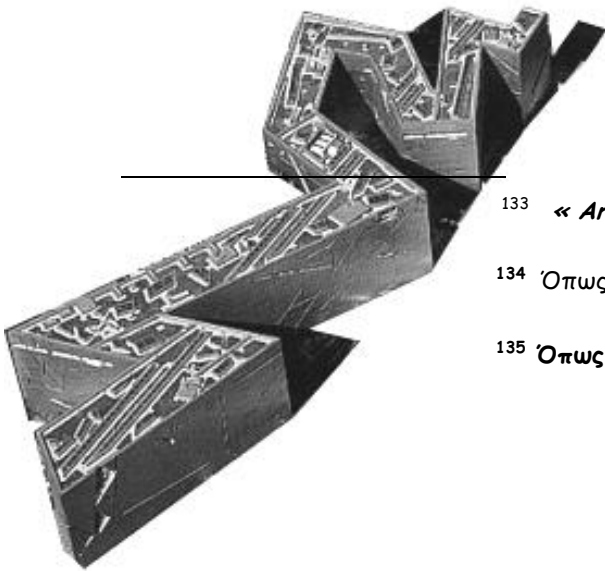
Εικ. 397: Οξείες γωνίες

δίνει μια καταθλιπτική διάθεση «αδειοσύνης» σε όλο το κτίριο.

Διαρρύθμιση

Η γραμμή ζιγκ-ζαγκ του γενικού περιγράμματος του κτιρίου και των ανοιγμάτων του, εκφράζει όλη την επιθετικότητα και τη βία που ενυπάρχει στην Εβραϊκή ιστορία. Οι οξείες γωνίες, οι κεκλιμένοι τοίχοι και η ελαφριά κλίση των πατωμάτων προς τα πάνω, που κάνουν το ύψος του διαδρόμου να μικραίνει στο βάθος, διαμορφώνουν πολύ περίεργη προοπτική. Αυτή δίνει μεγάλη δραματικότητα στο χώρο. Στη σκάλα του «άξονα της συνέχειας», η στενότητα και το τεράστιο ύψος, κάνουν τα δοκάρια να φαίνεται ότι δυσκολεύονται να κρατήσουν τους δυο τοίχους χωριστά, προκαλώντας αίσθημα έντασης¹³³. Στον δε κήπο της εξορίας, η κλίση 10° του δαπέδου, κάνει τον επισκέπτη να χάνει την ισορροπία του, να ζαλίζεται, καθώς προσπαθεί να βρει μια έξοδο στον λαβύρινθο¹³⁴.

Παράλληλα, το κτίριο έχει πολύ μυστηριώδη ατμόσφαιρα. Στο βάθος του «άξονα του ολοκαυτώματος», μια μικρή μαύρη πόρτα που δεν ξέρει κανείς τι κρύβει, ώσπου να φτάσει εκεί. Στο βάθος του «άξονα της συνέχειας» μια σκάλα που κανείς δε βλέπει πού οδηγεί. Μάλιστα, μόλις κάποιος πλησιάσει τη, φαινομενικά μικρή, σκάλα, εκπλήσσεται, βλέποντας μια έντονη, εντυπωσιακή προοπτική να ανοίγεται μπροστά του¹³⁵. Από τα ανοίγματα φαίνονται χώροι που ο επισκέπτης δεν μπορεί ή δεν ξέρει πώς να επισκεφθεί.

¹³³ « *Architecture 12 of 23 Daniel Libeskind Jewish Museum Berlin*»

¹³⁴ Όπως 133

¹³⁵ Όπως 133

Τέλος, ο χώρος επιδιώκει να «ταλαιπωρεί» ψυχικά τον επισκέπτη. Αρχικά, η σκάλα εισόδου που εντελώς παράδοξα, τον κατεβάζει πολλά μέτρα κάτω απ' τη γη. Έπειτα, η υποβλητική έως μαρτυρική εμπειρία του πύργου του ολοκαυτώματος. Και μόλις ο επισκέπτης με τον «άξονα της εξορίας», βγει επιτέλους, στον κήπο, στο φως της μέρας, έρχεται η ανατροπή¹³⁶. Η απόδραση και η αίσθηση ελευθερίας είναι μια ψευδαίσθηση. Δεν υπάρχει έξοδος. Καθώς κάποιος περιφέρεται ανάμεσα στις κολώνες, συνειδητοποιεί ότι δεν μπορεί να φύγει και ότι πρέπει να επιστρέψει στο σκοτάδι του υπογείου. Όλη η διαδρομή του στο μουσείο είναι ένα κουραστικό ταξίδι στα μαρτύρια των Εβραίων.

136

« Architecture 12 of 23 Daniel Libeskind Jewish Museum Berlin»

Εικ. 401-403: Κήπος εξορίας

Εικ. 399: Είσοδος

Εικ. 400: Πύργος ολοκαυτώματος

Φως_ Ακουστική

Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αύρα έχει ο πύργος του ολοκαυτώματος. Δραματικά παράγωνος, γυμνός, κρύος, κλειστοφοβικός... Σκοτάδι «πνίγει» το χώρο, αφήνοντας μόνο μια ακτίδα φωτός να διέλθει απ' τη σχισμή της οροφής¹³⁷. Έτσι, μαζί με την περίεργη ακουστική (λόγω σχήματός) και τους ήχους της πόλης στο βάθος, προκαλούν δραματικότητα¹³⁸.

Αξιόλογος ακουστικά, είναι και ο χώρος με τα μεταλλικά γλυπτά. Όταν ο επισκέπτης αρχίσει να περπατάει πάνω τους, έντονος θόρυβος και αντηχήσεις πλημμυρίζουν τον άδειο χώρο.

Θέα

Το μουσείο χαρακτηρίζεται από εσωστρέφεια. Έτσι, συνεπαίρνει ακόμη περισσότερο τον επισκέπτη στην Εβραϊκή ιστορία, χωρίς να αποσπάται η προσοχή του. Τα λιγοστά ανοίγματα- σχισμές βλέπουν σε χώρους που εξάπτουν τη φαντασία, πχ. στον κήπο της εξορίας.

Η επίσκεψη στο Εβραϊκό μουσείο είναι μια συγκλονιστική εμπειρία... Μια διαδρομή στην εξορία, το μαρτύριο, το θάνατο...

¹³⁷ Schnei der B, Libeskind D, «*Libeskind: Jewish Museum Berlin*», σελ. 45

¹³⁸ «*Architecture 12 of 23 Daniel Libeskind Jewish Museum Berlin*»,

Εικ. 404- 406: Φωτισμός στον πύργο ολοκαυτώματος

Εικ. 407- 408: Χώρος μεταλλικών γλυπτών

Εικ. 409- 410: Σχισμές

ΜΕΡΟΣ IV

Επίλογος

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή μελέτη, ας θυμόμαστε ότι η αρχιτεκτονική, όπως είπε και ο Luis Kahn, δεν είναι μόνο η «γνωστή» επιστήμη, των λειτουργικών απαιτήσεων και των τεχνικών προδιαγραφών. Είναι και η «άγνωστη» ποίηση, της φαντασίας, των ονείρων, των συναισθημάτων...

Και φυσικά, «τα κτίρια δεν είναι μόνο οπτικά». Ο άνθρωπος «νιώθει» τον αρχιτεκτονικό χώρο... Με όλες του τις αισθήσεις... Διότι όπως θα έλεγε και ο Wallace Cunningham, στα κτίρια πρέπει να «νιώθεις κάτι που δεν έχεις νιώσει ποτέ πριν... [...]... Τα κτίρια πρέπει να δημιουργούν συναίσθημα¹³⁹.»

Ιδιαίτερα σήμερα, στη σύγχρονη εποχή των ανέσεων, που «Ο άνθρωπος του 20^{ου} αι. νιώθει πιεσμένος από τον τόσο πολύ φονξιοναλισμό, από την τόση λογική και χρησιμότητα στη μοντέρνα αρχιτεκτονική. Ο άνθρωπος [...] της εποχής μας θέλει κάτι περισσότερο από ένα ευχάριστο, κατάλληλο σπίτι. Αυτό που ζητά [...] από την αρχιτεκτονική [...] είναι πνευματική εξύψωση, μια αύρα συναίσθηματος¹⁴⁰.»

Ο άνθρωπος έχει ανάγκη από χώρους που θα τον εμπνέουν να ονειρεύεται, να στοχάζεται, να ελπίζει... Από χώρους που θα ερεθίζουν τις αισθήσεις του, που θα τον συγκινούν, που θα αγγίζουν την ψυχή του... Του θα δίνουν λίγη μαγεία στην καθημερινότητά του... Από χώρους με ατμόσφαιρα...

¹³⁹ Giovannini J, «Materializing the immaterial», σελ. 55

¹⁴⁰ Pauly D, Barragan L, Habersetzer J, «Barragan», σελ. 24

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Zumthor Peter, «*Atmospheres: architectural environments; surrounding objects*», Birkhauser, 2006
- Wernick Jane, RIBA Building Futures, «*Building happiness: architecture to make you smile*», Black Dog, 2008

- Baker Nick, Steemers Koen, «*Daylight design of buildings*», James & James , 2002
- Corrodi Michelle, Spechtenhauser Klaus, «*Illuminating: natural light in residential architecture*», Birkhauser, 2008
- Major Mark, Speirs Jonathan, Tischhauser Anthony, «*Made of light: the art of light and architecture*», Birkhauser, 2004
- Boubekri Mohamed, «*Daylighting, architecture and health: Building design strategies*», Architectural, 2008

- Τόσκα Θεανώ- Φάννυ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα: θεωρία και σχεδιασμός*», Κυριακίδης, 1989
- Miller Mary C., «*Color for interior architecture*», Wiley, 1997
- Porter Tom, Mikellides Byron, «*Colour for architecture today*», Taylor & Francis, 2009
- Hanan Ali, «*Color match for home interiors*», RotoVision, 2004

- Weston Richard, «*Materials, form and architecture*», Laurence King, 2003
- Giovannini Joseph, «*Materializing the immaterial: The architecture of Wallace Cunningham*», Yale University, 2006
- Pasnik Mark, McCown James, Riera Ojeda, Oscar, Warchol Paul, «*Materials: architecture in detail*», Rockport, 2005

- Τσινίκας Νίκος, «*Ακουστικός σχεδιασμός χώρων: θέατρα, αμφιθέατρα, αίθουσες συναυλιών, χώροι πολλαπλών χρήσεων*», University Studio Press, 1990
- Ευθυμιάτος Διονύσιος, «*Ακουστική και κτιριακές εφαρμογές: θεωρία και πράξη*», Παπασωτηρίου, 2007

- Hauser Sigrid, Zumthor Peter, Binet Helene, «*Peter Zumthor- Therme Vals*», Scheidegger & Spiess, 2007

- Buendía Jbulbez, Josbe Marβia, Pallomar Juan, Eguiarte Guillermo, «*The life and work of Luis Barragan*», Rizzoli, 1997
- Pauly Daniele, Barragan Luis, Habersetzer Jerome, «*Barragan: space and shadow, walls and colour*», Birkhauser, 2002
- Barragan Luis, Salas Portugal Armando, «*Armando Salas Portugal photographs of the architecture of Luis Barragan*», Rizzoli, 1992

- Furuyama Masao, «*Tadao Ando*», Birkhauser, 1996
- Furuyama Masao, «*Ταντάο Άντο*», Taschen, 2008
- Blaser Werner, «*Tadao Ando: architecture of silence: Naoshima Contemporary Art Museum*», Birkhauser, 2001

- Schneider Bernhard, Libeskind Daniel, «*Daniel Libeskind: Jewish Museum Berlin: between the lines*», Prestel, 1999

Ηλεκτρονικές πηγές

« *Architecture 10 of 23 Peter Zumthor The Thermae of Stone*»,
<http://www.youtube.com/watch?v=c5A3SfGLo0U>

«*Great Architects - Luis Barragán - 1980 Pritzker Prize Laureate*»,
<http://www.youtube.com/watch?v=YD7DGxfOvfk>

«*Luis Barragán: The Architectural Magician*», <http://www.youtube.com/watch?v=lQn8PjIe20w>

« *Influential architects, pt.9 | Tadao Ando*», <http://www.youtube.com/watch?v=uWGtai9zNUs>

« *CNN Talk Asia Program- Japanese Architect, Tadao Ando*»,
<http://www.youtube.com/watch?v=ruuyudjfUdM>

« *Architecture 12 of 23 Daniel Libeskind Jewish Museum Berlin*»,
http://www.youtube.com/watch?v=SUTktOz_NTU&feature=relmfu

«*Jewish Museum Berlin*», http://www.youtube.com/watch?v=ns-_TA8BNPO

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ας διευκρινιστεί ότι κάθε χρώμα έχει 3 χαρακτηριστικά¹⁴¹:

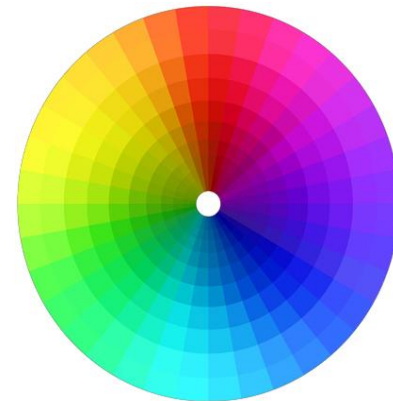
- τη χροιά του (κόκκινο, πράσινο, ιώδες κλπ),
- τη φωτεινότητά του (πόσο σκούρο ή ανοιχτό)

-το βαθμό κορεσμού του (πόσο καθαρό ή γκριζαρισμένο)

Στη φύση, οι διάφορες χροιές απαντώνται με συγκεκριμένη φωτεινότητα¹⁴². Η φυσική σειρά φωτεινότητας των χρωιών (ανοιχτό προς σκουρότερο) φαίνεται παρακάτω:

Κίτρινο ----> Πορτοκαλί ----> Ματζέντα, Πράσινο ----> Κυανό ----> Βιολετί

Στον χρωματικό κύκλο, καθώς κινούμαστε από το κίτρινο προς το ιώδες, είτε μέσω των θερμών, είτε μέσω των ψυχρών χρωμάτων, τα χρώματα σκουραίνουν σταδιακά. Έτσι, μιλώντας για το κίτρινο, πάντα το φανταζόμαστε πιο ανοιχτό από το μπλε.

¹⁴¹ Τόσκα Θ, «*Αρχιτεκτονικό χρώμα*», σελ. 11

¹⁴² Miller M C., «*Color for interior architecture*», σελ. 86- 87

Επίσης, σε αυτό το σημείο, ας σημειωθεί ότι τα χρώματα χωρίζονται σε 2 κατηγορίες: Στα χρώματα που προωθούνται και σε αυτά που υποχωρούν¹⁴³. Χρώματα που προωθούνται είναι τα πιο θερμά σε χροιά (πορτοκαλί, κόκκινο κλπ), τα καθάρá (κορεσμένα) και τα σκούρα. Αντίθετα, χρώματα που υποχωρούν είναι τα πιο ψυχρά σε χροιά (μπλε, ιώδες κλπ), τα γκριζαρισμένα (μη κορεσμένα) και τα πιο φωτεινά.

Ένα χρώμα μπορεί, άλλοτε να έρχεται μπροστά και άλλοτε να υποχωρεί, ανάλογα με τα 3 χαρακτηριστικά του (χροιά, φωτεινότητα, κορεσμός). Πχ. ένα κόκκινο που, όμως, είναι φωτεινό και γκριζαρισμένο, φαίνεται να υποχωρεί αφού τα 2 από τα 3 χαρακτηριστικά του το κάνουν να υποχωρεί.

¹⁴³ Όπως 148, σελ. 11- 13